

Η ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗ ΕΤΑΙΡΕΙΑ

ΕΝΗΜΕΡΩΤΙΚΟ ΔΕΛΤΙΟ

1990

ΑΠΡΙΛΙΟΣ

ΤΕΥΧΟΣ 9

ΠΡΟΣ ΤΟΥΣ ΕΤΑΙΡΟΥΣ

Σε προηγούμενες επιστολές περιγράφηκε, σε γενικές γραμμές, ή μορφή και ο χαρακτήρας που επιδιώκεται να έχει το Ένημερωτικό Δελτίο. Η ύλη του θα είναι πάντοτε τα νέα της Έταιρείας, οι πράξεις και οι αποφάσεις του Συμβουλίου της, κείμενα που αφορούν την ιστορία του Ίδρυματος, την ελληνική αρχαιολογία, με προτίμηση προς αυτά που αφορούν ανασκαφές ή έργα της Έταιρείας. Αυτόνομο είναι πώς ό,τι δημοσιεύεται στο ΕΔΑΕ δεν μπορεί να αντίκειται στις αρχές της Έταιρείας, όπως διακηρύχτηκαν από το 1837: προστασία, διάσωση, αποκατάσταση και μελέτη των αρχαίων, χωρίς παρέκκλιση. Με απλά λόγια ή Έταιρεία υποστηρίζει ό,τι ωφελεί τα αρχαία και αντιτίθεται ενεργά σε ό,τι τα βλάπτει και μάλιστα στις τάσεις κύκλων του Έξωτερικού να μειώσουν τα κυριαρχικά δικαιώματα του ελληνικού λαού και του ελληνικού κράτους πάνω σ' αυτά. Τα αρχαία μας είναι πνευματικά έργα που ανήκουν σ' όλη την ανθρω-

πόητα, ὡς μνημεῖα ὅμως τῆς ἐθνικῆς μας ἱστορίας οὔτε πουλιοῦνται οὔτε πρέπει νὰ δανείζονται. Μένουν ἐδῶ στὸν τόπο τους ὅπου ἐλεύθερα μποροῦν ὅλοι νὰ τὰ ἰδοῦν, νὰ τὰ θαυμάσουν καὶ νὰ τὰ μελετήσουν.

Πιθανὸν ἀναγνώστες τοῦ ΕΔΑΕ νὰ θέλουν νὰ κάμουν παρατηρήσεις σὲ κείμενα ποὺ δημοσιεύονται σ' αὐτό. Παρακαλοῦνται νὰ μᾶς τὶς ἀνακοινώσουν ὥστε νὰ δίνονται ἀμέσως οἱ ἀναγκαῖες διευκρινήσεις. Αὐτονόητο εἶναι ὅτι ἡ ἀνὰ τετράμηνο ἔκδοση τῶν τευχῶν δὲν ἐπιτρέπει συζητήσεις ἀπὸ τὶς στῆλες του, οἱ ὁποῖες εἶναι εὐάριθμες καὶ ἡ ὕλη τους αὐστηρὰ καθορισμένη.

B.X.Π.

Ἡ ἐπίτιτλη παράσταση

Πολλοὶ ἐταῖροι ζήτησαν νὰ μάθουν ποιὸς εἶναι ὁ καλλιτέχνης τῆς παράστασης ποὺ στολίζει τὴν πρώτη σελίδα τοῦ ΕΔΑΕ. Ἡ ὡραία Νίκη μὲ τὸ δάφνινο στεφάνι στὰ χέρια εἶναι δημιούργημα τοῦ ἀείμνηστου Ἀλέκου Κοντόπουλου, ζωγράφου τῶν Μουσείων καὶ ἐνὸς ἀπὸ τοὺς σημαντικότερους Ἑλληνας ζωγράφους τοῦ 20οῦ αἰῶνα. Τὸ Συμβούλιο τοῦ εἶχε ζητήσει νὰ φιλοτεχνήσει νέο τύπο διπλώματος τοῦ ὁποίου ἡ παράσταση ποὺ δημοσιεύουμε ἀποτελεῖ μέρος. Τροποποιήσεις ποὺ ζητήθηκαν δὲν ἔγινε δυνατὸν νὰ τὶς ἐκτελέσει ὁ Κοντόπουλος († 14-8-1975) καὶ τὸ δημιούργημά του ἔμεινε ἄγνωστο.

Τὸ Ἐνημερωτικὸ Δελτίο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἐταιρείας ἐκδίδεται τὸν Ἀπρίλιο, Ἰούνιο, Ὀκτώβριο καὶ Δεκέμβριο κάθε ἔτους μὲ τὴν ἐπιμέλεια τοῦ Γενικοῦ Γραμματέως.

© Ἡ ἐν Ἀθήναις Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία, Πανεπιστημίου 22, 106 72 Ἀθήναι

ISSN 1105-1205

ΕΡΓΑ ΚΑΙ ΗΜΕΡΑΙ

Ἐπίτιμοι Ἀντιπρόεδροι

Τὸ Συμβούλιο ἐξέλεξε ὡς ἐπίτιμους ἀντιπροέδρους τῆς Ἐταιρείας, κατὰ τὶς συνεδρίες του τῆς 28 Νοεμβρίου 1989 καὶ 16 Ἰανουαρίου 1990, τὸν κ. Hector Catling, τέως Διευθυντὴ τῆς Ἀγγλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς, καὶ τὸν κ. Γεώργιο Μπακαλάκη, πρῶην Ἐφοροτῶν Ἀρχαιοτήτων καὶ ὁμότιμο καθηγητὴ τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης.

Νέοι ἐταῖροι

Κατὰ τὶς συνεδρίες τῆς 30 Ἰανουαρίου καὶ 13 Φεβρουαρίου 1990 ἐκλέχτηκαν νέοι τακτικοὶ ἐταῖροι, οἱ ἐξῆς:

1) Πέτρος Μ. Νομικός (ισόβιος). 2) Παναγιώτης Δημάκης, Καθηγητὴς τοῦ Παντείου Πανεπιστημίου. 3) Γεώργιος Δρακόπουλος, Πρόεδρος Δ.Σ. τοῦ Ναυτικοῦ Μουσείου Αἰγαίου. 4) Δημοσθένης Ζιρῶ, Ἀρχιτέκτων. 5) Δημήτριος Ν. Κοζομπόλης, Διευθυντὴς Ἐπαγγελμ. Ἐπιμελητηρίου Πειραιῶς. 6) Εὐαγγελία Κυπραίου, Διευθύντρια Δημοσιευμάτων ΤΑΠΑ. 7) Ἰωάννης Λῶλος, Ἀρχαιολόγος. 8) Μαρίζα Μαρθάρη, Ἀρχαιολόγος. 9) Ἡλίας Μαριολάκος, Καθηγητὴς Γεωλογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἀθηνῶν. 10) Λούση Μπρατζιώτου, Γραφίστας - Ἐκδότης. 11) Θεοχάρης Παζαράς, Ἐφορος Βυζαντινῶν Ἀρχαιοτήτων. 12) Ἀλέξανδρος Παπαγεωργίου Βενετᾶς, Ἀρχιτέκτων - πολεοδόμος. 13) Ἐλένη Γ. Παπασταύρου, Ἀρχαιολόγος. 14) Θεοδοσία Στεφανίδου Τιβερίου, Ἀναπλ. Καθηγήτρια Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Θεσσαλονίκης. 15) Χριστίνα Τελεβάντου, Ἀρχαιολόγος. 16) Γεώργιος Τενεκίδης, Ἀκαδημαϊκός. 17) Ἀθανάσιος Τζιαφάλιας, Ἀρχαιολόγος. 18) Στυλιανὸς Χρ. Τριάντης, Γλύπτης. 19) Θεανῶ Μαν. Χατζηδάκη, Καθηγήτρια Βυζαντινῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων. 20) Μιλτιάδης Χατζόπουλος, Προϊστάμενος Κέντρου Ἐρεῦνης Ρωμαϊκῆς Ἀρχαιότητος. 21) Νικόλαος Χολέβας, ἐπίκ. Καθηγητὴς Ἐθνικοῦ Μετσοβίου Πολυτεχνείου.

Ὁ Ἀντώνιος Μπενάκης καὶ ἡ Ἀρχαιολογικὴ Ἐταιρεία

Στὶς 17 Ἰανουαρίου, τοῦ Ἁγίου Ἀντωνίου, ἔγινε στὸ μέγαρο τῆς Ἐταιρείας ἡ ἐτήσια συνέλευση τῶν Φίλων τοῦ Μουσείου Μπενάκη.

Ἐκ μέρους τῆς Ἑταιρείας προσφώνησε τοὺς συναθροισμένους Φίλους τοῦ Μουσείου Μπενάκη ὁ Γενικὸς Γραμματεὺς κ. Βασίλειος Χ. Πετράκος μὲ τοῦτα τὰ λόγια:

«Ἡ ἀποψινὴ συνεδρίαση τῶν Φίλων τοῦ Μουσείου Μπενάκη ἔχει γιὰ τὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία μυστικὴ καὶ εὐφρόσυνη σημασία. Δεσμοὶ ἄγνωστοι ἢ ἀγνοημένοι συνδέουν τὰ δύο πνευματικὰ ἰδρύματα. Πρῶτος-πρῶτος, ὁ σημερινὸς διευθυντὴς τοῦ μουσείου ἀγαπητὸς φίλος Ἀγγελος Δεληβορριάς δὲν προέρχεται μόνον ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ οἰκογένεια ἀλλὰ εἶναι καὶ Σύμβουλος τῆς Ἑταιρείας, ὅπως συνέβαινε καὶ μὲ τὸν προκάτοχό του. Ὁ δεσμὸς ὅμως εἶναι ἀκόμη παλιότερος. Τὸ 1906 γίνεται ἐταῖρος μας ὁ Ἐμμανουὴλ Μπενάκης καὶ τὸ 1919, πρὶν ἀπὸ ἑβδομήντα χρόνια, ὁ Ἀντώνιος Μπενάκης ὁ ὁποῖος τὸ 1932 θὰ ἐκλεγεῖ Πρόεδρος τῆς Ἑταιρείας, ἀξίωμα πού θὰ τιμῆσει ὡς τὶς 31 Μαΐου τοῦ 1954, ἡμέρα πού ἔφυγε.

Τὴν ἐποχὴ ἐκείνη ἤμουν φοιτητὴς καὶ τὸν Ἀντώνιο Μπενάκη γνώριζα ἀπὸ τὰ παιδικὰ του κατορθώματα, ὅπως τὰ ἐξιστόρησε ἡ ἀδελφὴ του Πηνελόπη Δέλτα. Καὶ σήμερα ἀκόμη δυσκολεύομαι νὰ ταυτίσω τὸ ἄταχτο μυθικὸ ἀγόρι μὲ τὸν δημιουργὸ τοῦ Μουσείου Μπενάκη, τὸν δέκατο Πρόεδρο τῆς Ἀρχαιολογικῆς Ἑταιρείας καὶ μεγάλο εὐεργέτη τοῦ ἔθνους. Δὲν ξέρω ἀκόμη ποιὰν εἰκόνα διατηρῶ ἐντονότερη, ἴσως τοῦ μικροῦ παιδιοῦ πού τὸ ἔκαμε ἀθάνατο ἡ Τέχνη.

Εἴκοσι δύο χρόνια ἀφιέρωσε ὁ Ἀντώνιος Μπενάκης στὴν Ἑταιρεία, χρόνια κρίσιμα τῆς ἱστορίας τοῦ τόπου μας. Τὴν διοίκησε καὶ τὴν προστάτευσε στὸ σκοτάδι τοῦ πολέμου καὶ τῆς κατοχῆς καὶ τὴν βοήθησε νὰ ἀναλάβει ἀπὸ τὶς καταστροφές, παραδίδοντάς τιν ἀκμαία καὶ δραστήρια. Μαρτύριο εἶναι τὸ μέγαρο στὸ ὁποῖο βρισκόμαστε καὶ τούτη ἡ αἴθουσα, δημιούργημα δικό του, πού δὲν πρόλαβε νὰ ἰδεῖ τελειωμένη. Καὶ ἐνῶ δὲν ὑπῆρξε ἀρχαιολόγος ἢ ἱστορικὸς τῆς Τέχνης ἢ μεγαλύτερη καὶ μονιμότερη προσφορά του εἶναι στὴν Τέχνη καὶ τὴν Ἀρχαιολογία. Ἐδειξε πῶς ὁ πλοῦτος μετατρέπεται σὲ πνεῦμα, ὄχι ὅταν εἶναι ἄχρηστος πλέον στὸν δημιουργό του, ἀλλὰ ὅταν ἐνεργὸς συνεργάζεται μὲ τὴ γνώση καὶ τὴ θέληση. Παράδειγμα πού πῆρε ἀπὸ τὸν πατέρα του Ἐμμανουὴλ Μπενάκη.

Ἡ νέα δεκαετία ξεκινᾷ γιὰ τὸ Μουσεῖο Μπενάκη μὲ αἰσίους οἰωνούς. Στερήθηκε βέβαια τὶς ὑπηρεσίες τοῦ κυρίου Λάμπρου Εὐταξία ὁ ὁποῖος ὅπως δὴποτε ὡς ἐπίτιμος Πρόεδρος τοῦ Διοικητικοῦ Συμβουλίου θὰ τὸ περιβάλλει μὲ τὸ κύρος του καὶ θὰ τὸ ἐνισχύει, ἀπέ-

κτησε όμως νέα Πρόεδρο, την κυρία Ειρήνη Καλλιγᾶ, κόρη τοῦ δημιουργοῦ τοῦ Ἰδρυματός σας καὶ μεγάλου Προέδρου μας. Εἶναι εὐτυχῆς σύμπτωση ὅτι ἡ ἐπέκταση τοῦ Μουσείου Μπενάκη γίνεται αἰτία νὰ ἀρχίσει τὴ θητεία της ἡ νέα Πρόεδρος σὲ τούτη τὴν αἵθουσα καὶ ἀπὸ τοῦτο τὸ βῆμα καὶ τὴν εὐχαριστῶ γιὰ τὴ σκέψη της νὰ ἐορταστεῖ φέτος ἐδῶ ἡ μνήμη τοῦ Ἀντωνίου Μπενάκη. Ἄλλὰ ἡ δική μου εἰσαγωγὴ γιὰ πρόσωπα ποὺ γνωρίζετε τόσο καλὰ περισσεύει πλέον. Καιρὸς εἶναι νὰ μιλήσει ἡ κυρία Καλλιγᾶ τὴν ὁποία παρακαλῶ νὰ ἔλθει στὸ βῆμα».

Δωρεά πρὸς τὴν Ἑταιρεία

Με εὐχαρίστηση τὸ Συμβούλιο γνωστοποιεῖ στοὺς ἐταίρους ὅτι ἡ Κυρία Ὀλγα Λαγάκου δώρησε στὴν Ἑταιρεία, στὴ μνήμη τοῦ γιοῦ της βουλευτῆ τοῦ Εὐρωπαϊκοῦ Κοινοβουλίου Λεωνίδα Λαγάκου, ἀκίνητο ἐκτάσεως 500 μ² περίπου, ποὺ βρίσκεται μεταξύ τῶν ὁδῶν Θρασυβούλου καὶ Λυσίου στὴν Πλάκα. Τὸ ἀκίνητο αὐτὸ θὰ χρησιμοποιηθεῖ γιὰ τοὺς ἐπιστημονικοὺς σκοποὺς τῆς Ἑταιρείας.

Ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Θέρμου καὶ ὁ ὑπολογιστῆς

Ἡ παλαιότατη καὶ μεγάλη ἀνασκαφὴ τοῦ Θέρμου ἔγινε θύμα τοῦ ἠλεκτρονικοῦ ὑπολογιστῆ. Στὸ ΕΔΑΕ 7, 16 πίν. 2, περιλαμβάνεται στὶς μὴ χρηματοδοτούμενες ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία ἀνασκαφές. Τοῦτο ὀφείλεται σὲ παραδρομὴ καὶ ἡ ἀνασκαφὴ τοῦ Θέρμου πρέπει νὰ περιληφθεῖ στὸν πίνακα 1 τῶν συνεχιζόμενων ἀπὸ τὴν Ἑταιρεία ἀνασκαφῶν.

Μνήμη Δημητρίου Λαζαρίδη

Στις 23 Μαρτίου ἔγινε στὴν Ἑταιρεία δημόσια συνεδρία κατὰ τὴν ὁποία ἡ Ἐφορος τῶν Ἀρχαιοτήτων Καβάλας κυρία Χάιδω Κουκούλη καὶ ὁ Διευθυντῆς τῆς Γαλλικῆς Ἀρχαιολογικῆς Σχολῆς κ. Olivier Picard παρουσίασαν τὸν τόμο *Μνήμη Δημητρίου Λαζαρίδη*, τὸν πρῶτο τῆς σειρᾶς *Ἑλληνογαλλικὲς ἔρευνες - Recherches Franco-Helléniques*, ὁ ὁποῖος περιέχει τὶς ἀνακοινώσεις ποὺ ἔγιναν στὸ Ἀρχαιολογικὸ Συνέδριο τῆς Καβάλας ἀπὸ 9 ἕως 11 Μαΐου 1986.

Μίλησαν ἀκόμη ἡ Διευθύντρια τοῦ Νομισματικοῦ Μουσείου Σύμβουλος κυρία Μάντω Οἰκονομίδου καὶ ἡ σύζυγος τοῦ ἀειμνήστου Γενικοῦ Ἐπιθεωρητοῦ Ἀρχαιοτήτων καὶ Ἀναστηλώσεως Δημητρίου Λαζαρίδη. Προλογίζοντας τὴ συνεδρία ἐκ μέρους τοῦ Συμβουλίου ὁ Γενικός Γραμματεὺς κ. Βασίλειος Πετράκος, εἶπε τὰ ἑξῆς:

«Ἀνάμεσα στὴν Ἀρχαιολογικὴ Ἑταιρεία καὶ τὸν Δημήτριο Λαζαρίδη οἱ δεσμοὶ εἶναι παλαιότατοι καὶ ἔχουν ἤδη περάσει τέσσερις δεκαετίες ἀπὸ τὴ γέννησή τους. Τότε ἀνέλαβε ὁ Δημήτριος Λαζαρίδης τὴν ἀνασκαφὴ τῶν Ἀβδήρων καὶ ἔπειτα ἀπὸ ἕξι χρόνια ἔγινε ἐταῖρος της. Τὴν ἴδια χρονιά, τὸ 1956, ἄρχισε μὲ ἐντολὴ τῆς Ἑταιρείας τὴν ἀνασκαφὴ τῆς Ἀμφίπολης, μιὰ ἀπὸ τὶς μεγαλύτερες καὶ διασημότερες τῆς Μακεδονίας.

Οι σχέσεις του με την Έταιρεία ήταν πάντοτε αρμονικές και του δόθηκε ή ευκαιρία να τη βοηθήσει και με την ιδιότητα του Συμβούλου της κατά τη διετία 1975-1977. Οι υπηρεσίες που πρόσφερε στο Ίδρυμα υπήρξαν σημαντικές γιατί, σε αντίθεση με άλλους, πίστευε στην Έταιρεία ως έθνικό θεσμό και όχι ως στόχο πάνω στον οποίο μπορούμε να ασκήσουμε άκαρπη και προσωπική μικροπολιτική.

Τη δράση του ως Έφορου των Αρχαιοτήτων Αττικής τη γνωρίζω καλά γιατί υπήρξα διάδοχός του και μπορώ να εκτιμήσω την όρθότητα των ενεργειών του και το θερμό ενδιαφέρον του για τα αρχαία αυτής της περιοχής. Είχε την τύχη, και την άτυχια συγχρόνως, να τη διοικήσει δυο φορές. Η πρώτη του θητεία τερματίστηκε βάνουσα από ένα άνομο καθεστώς. Έπτά χρόνια αργότερα ξαναγύρισε στη θέση του από την οποία σύντομα έφυγε για να καταλάβει την ανώτατη του Κλάδου, του Γενικού Επιθεωρητού. Η θητεία του σηματοδεύτηκε από σημαντικά αρχαιολογικά γεγονότα, όπως το θέμα της Πύλου, της εξαγωγής των αρχαίων και η στάση του υπήρξε αυτή που έπρεπε. Στάθηκε στο πλευρό των αρχαίων και όχι των πολιτικών. Δικαίωσε με τις ενέργειές του την έως τότε πολιτεία του και δικαιώθηκε κι ο ίδιος, γιατί στην προσπάθειά του δεν ήταν μόνος. Τον ακολουθούσαν και τον συμπαραστέκονταν όλα τα μέλη του τότε ολιγαριθμού Κλάδου, που έβλεπαν πώς σε μιὰ περίοδο στερεώσεως της δημοκρατίας οπισθοδρομούσαμε στο θέμα της προγονικής κληρονομιάς ή οποία από έθνικό όπλο, όπως τότε την εμφάνιζαν, μεταβλήθηκε στα χρόνια που πέρασαν σε παράγοντα εμπορικό.

Η αποχώρηση του Δημητρίου Λαζαρίδη από τη διοίκηση της Υπηρεσίας υπήρξε, πιστεύω, και ωφέλιμη και επιθυμητή, για τον ίδιο, γιατί μπόρεσε να ασχοληθεί απερίσπαστος μ' εκείνο που αποτελούσε τη βαθύτερη και διαρκέστερη κλίση του, τη μελέτη των ελληνικών μνημείων, όπως άλλωστε έκαμε και κατά τη διάρκεια της επταετίας, μετατρέποντας ένα σκόπιμο κακό σε ένσυνείδητο καλό. Η αιτία δὲ που μᾶς σύναξε απόψε ἐδῶ εἶναι πάλι σύμφωνη με τις ἀρχές του. Για μὴν ἀκόμη φορὰ ἐνῶ εἶναι μακριὰ μας, γίνεται αἰτία εὐεργεσίας πρὸς τοὺς ὁμοτέχνους του. Ὁ τόμος που παρουσιάζεται εἶναι καὶ δικό του ἔργο, γιατί ἡ μνήμη του υπήρξε ὁ σπινθήρας που τὸν δημιούργησε. Μὲ τὸν τόμο αὐτὸ βρίσκεται καὶ πάλι κοντὰ μας ἔχοντας κατορθώσει κάτι πολὺ σπάνιο, να εἶναι αἰτία εὐγενοῦς δημιουργίας ἐνῶ βρίσκεται σὲ σφαῖρα ἀπρόσιτη σὲ μᾶς. Καὶ αὐτὴ του ἡ εὐεργεσία δικαιώνει ὅλες του τὶς προσπάθειες καὶ τοὺς κόπους του».

Νέες απόψεις για την ελληνική αρχαιολογία

Ὁ τέως καθηγητὴς τῆς Ἀρχαιολογίας τοῦ Πανεπιστημίου Ἰωαννίνων καὶ ἐταῖρος κ. Ἀντώνιος Ζώης ἐξέδωσε ἕνα νέο βιβλίο του μὲ τὸν τίτλο *Ἡ ἀρχαιολογία στὴν Ἑλλάδα - Πραγματικότητες καὶ προοπτικές*, ὅπου περιγράφεται, κατὰ τὶς ἀπόψεις του, ἡ «ἐλληνικὴ ἀρχαιολογία», ἀναλύονται τὰ αἷτια τῆς, ἀναμφισβήτητης, κακοδαιμονίας τῆς καὶ προτείνονται τρόποι θεραπείας τῶν κακῶς κειμένων. Μὲ τὴν Ἑταιρεία ἀσχολεῖται ὁ κ. Ζώης ἀρκετά. Τῆς ἀναγνωρίζει ἐξέχουσα θέση στὴν ἐλληνικὴ ἀρχαιολογία, θετικὴ καὶ ἀρνητικὴ. Ὁ χαρακτηρισμὸς του (σ. 31) γιὰ τὰ γεγονότα τοῦ 1987 καὶ 1988 («ἀλλεπάλληλα ψευδο-δραματικὰ καὶ κωμικο-τραγικὰ ἐπεισόδια ποὺ ἀπασχόλησαν εὐρύτατα τὸν τύπο καὶ τὴν κοινὴ γνώμη») εἶναι σφαλέρως. Τὰ γεγονότα ὑπῆρξαν μόνον τραγικὰ. Συκοφαντήθηκαν σκόπιμα πολλοὶ ἄνθρωποι καὶ οἱ συκοφαντίες αὐτὲς ὑπῆρξαν ἡ αἰτία τοῦ θανάτου τοῦ Γ. Μυλωνᾶ (βλ. *Πρακτικὰ Ἀκαδημίας Ἀθηνῶν* 63, 1988, 415-417). Ἀκόμη καὶ τώρα, ἔπειτα ἀπὸ δύο χρόνια, προσπαθοῦμε νὰ ἀνορθώσουμε τὰ ἐρείπια ποὺ σώρρευαν οἱ συκοφάντες.

Στὶς σελίδες 31-35 τοῦ βιβλίου του ὁ κ. Ζώης προτείνει σχέδιο ἀναδιοργάνωσης τῆς Ἑταιρείας ποὺ προϋποθέτει πλήρη κατάργηση τῶν σήμερα ἰσχυρόντων ὡς πρὸς τὸν τρόπο διοίκησης καὶ λειτουργίας τῆς. Χωρὶς νὰ θέλω νὰ προκαταλάβω τὸν ἀναγνώστη, ὁ καθένας πρέπει νὰ κρίνει μόνος του καὶ ἀνεπηρέαστα, νομίζω ὅτι ἀντὶ νὰ γκρεμίζουμε κάτι ποὺ ὑπάρχει καὶ ζεῖ καὶ ἀκμάζει καὶ ἐνεργεῖ, καλύτερα εἶναι νὰ ιδρύουμε κάτι τὸ ἐντελῶς νέο, σύμφωνα μὲ τὶς ἀπόψεις μας, καὶ ἀπαλλαγμένο ἀπὸ τὰ ἀμαρτήματα τοῦ παρελθόντος. Αὐτὸ τὸ νέο, χωρὶς παράδοση καὶ ἀναμνήσεις, μπορεῖ νὰ διαμορφωθεῖ ὅπως θέλουμε.

Πλήρης ἀνάλυση τοῦ βιβλίου τοῦ κ. Ζώη δὲν εἶναι δυνατὴ, γιὰτὶ ὁ χῶρος τοῦ *ΕΔΑΕ* δὲν ἐπαρκεῖ καὶ ἡ συζήτηση γιὰ τὴν ἐλληνικὴ ἀρχαιολογία τοῦ σήμερα θὰ ἦταν ἀναγκαστικὰ μακρὰ. Νομίζω ὅμως ὅτι ὅσοι ἐνδιαφέρονται γιὰ τὰ θεωρητικὰ προβλήματα τῆς ἀρχαιολογίας, ἀπὸ τὴ λύση τῶν ὁποίων ἐξαρτῶνται τὰ πρακτικὰ ἀποτελέσματα τοῦ ἔργου τῶν Ἑλλήνων ἀρχαιολόγων, πρέπει νὰ διαβάσουν τὸ βιβλίο τοῦ κ. Ζώη.

B.X.Π.

Διαλέξεις

Ἐκ τῆς 21 Φεβρουαρίου ἕως 4 Ἀπριλίου ἔγιναν στὴ μεγάλη αἴθουσα τῆς Ἑταιρείας οἱ ἑξῆς διαλέξεις:

1. Τῆς Καθηγήτριας τοῦ Πανεπιστημίου Charles de Gaulle τῆς Λίλλης κυρίας Juliette de la Genière (21-2-1990):

Ἡ λατρεία τῆς μητρὸς τῶν θεῶν στὴν Πελοπόννησο.

2. Τῆς Διευθύντριας τοῦ Ἐθνικοῦ Ἀρχαιολογικοῦ Μουσείου κυρίας Ὀλγας Τζάχου Ἀλεξανδρῆ (29-3-1990):

Τὸ ἀρχαῖο θέατρο τοῦ Εὐώνυμου — Ἐρευνα γιὰ τὴν ἀρχικὴ μορφή τοῦ ἀρχαίου θεάτρου.

3. Τοῦ Ἀρχιτέκτονος Ἀναστηλώσεως ΕΣΜΑ κ. Δημοσθένους Ζιρῶ (4-4-1990):

Ὁ ναὸς τῆς Ἀπτέρου Νίκης καὶ ἡ μεσαιωνικὴ ὀχύρωση τῆς εἰσόδου τῆς Ἀκροπόλεως.

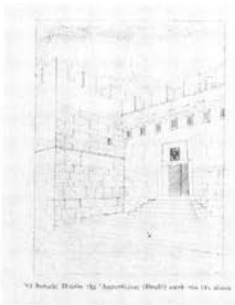
Ἡ κυρία Marion True, Curator of Antiquities, ὁμιλεῖ στὶς 3-5-1990 μὲ θέμα *Τὸ ἄγαλμα τῆς Ἀφροδίτης τοῦ μουσείου J. Paul Getty.*

Ἐπιτύμβιος ἀγάλματ' ἀναθηρῶν ἀποθανόντων ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀθῆναι.

Ἐπιτύμβιος ἀγάλματ' ἀναθηρῶν ἀποθανόντων ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀθῆναι.

Ἐπιτύμβιος ἀγάλματ' ἀναθηρῶν ἀποθανόντων ἐν τῇ ἀκροπόλει τῆς Ἀθῆναι.

ΑΡΧΑΙΟΓΝΩΣΤΙΚΑ ΠΑΡΑΛΕΙΠΟΜΕΝΑ

ΛΑΪΚΕΣ ΘΡΗΣΚΕΥΤΙΚΕΣ ΠΡΟΣΩΠΙΚΟΤΗΤΕΣ ΣΤΗΝ ΑΡΧΑΙΑ ΕΛΛΑΔΑ

Ὁ Προκοννήσιος Ἀριστέας καὶ τὰ Ἀριμάσπεια ἔπη. Ἐνας θεράπων τοῦ Ἀπόλλωνα, προφήτης καὶ ποιητής.

Ὁ ἔβδομος π.Χ. αἰώνας καὶ ὁ πρόϊμος ἕκτος ἦταν ἡ χρυσὴ ἐποχὴ τῶν ὀνομαστότερων προσωπικοτήτων τῆς λαϊκῆς θρησκείας τῆς Ἑλλάδας, δηλαδὴ προφητῶν καὶ χρησμολόγων, ἱερέων θρησκευτικῶν καθαρμῶν καὶ συγγραφέων θεογονιῶν καὶ καταβάσεων στὸν Ἄδη. Ἦταν ἡ ἐποχὴ τοῦ θριάμβου τοῦ Ἀπόλλωνα, τοῦ καινούργιου θεοῦ ποὺ ὄχι μόνο ρίζωσε στὴν Ἑλλάδα, ἀλλὰ ἄρχισε νὰ παίρνει καὶ ἐπίλεκτη θέση στὸ ἑλληνικὸ πάνθεο. Σ' ὅλη τὴν Ἑλλάδα ὑπῆρχαν αὐτὴ τὴν ἐποχὴ ἐνθουσιώδεις προπαγανδιστὲς τῆς λατρείας τοῦ Ἀπόλλωνα, μὲ σπάνια πνευματικὰ χαρίσματα, θαυμαζόμενοι ἀπὸ τοὺς ἀνθρώπους τοῦ λαοῦ ὡς μάντις καὶ θαυματοποιοί.

Ὁ Ἡρόδοτος ἐνδιαφερόταν ιδιαίτερα γιὰ τοὺς ἀνθρώπους αὐτοὺς καὶ φρόντιζε, ἀπὸ ὅπου περνοῦσε, νὰ συγκεντρῶναι τὶς πληροφορίες ἢ τὶς ἀναμνήσεις ποὺ τὶς εὑρίσκει ἀκόμη (στὰ μέσα περίπου τοῦ πέμπτου π.Χ. αἰώνα) ζωντανὲς στὸν τόπο τῆς καταγωγῆς τους. Ἐνας ἀπὸ τοὺς θρυλικοὺς θεράποντες τοῦ Ἀπόλλωνα στὴ βορειοδυτικὴ Μικρὰ Ἀσία ἦταν ὁ Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος, ποὺ πρέπει νὰ εἶχε ζήσει 150 ἕως 160 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἡροδότου (τὰ 240 ποὺ ἀναφέρει ὁ ἴδιος στὸ χωρίο IV 15 εἶναι πολλά).

Ὁ Ἀριστέας καταγόταν ἀπὸ τὸ νησί τῆς Προκοννήσου ποὺ βρίσκεται στὰ δυτικὰ τῆς Προποντίδας: ὅσοι ἔπλεαν ἀπὸ τὸν Εὐξεῖνο Πόντο πρὸς τὸ Αἰγαῖο πέλαγος συναντοῦσαν τὴν Προκοννήσο λίγο πρὶν μπουὶν στὰ στενὰ τοῦ Ἑλλησπόντου. Ἡ πόλη Προκοννήσος βρισκόταν στὴ νότια παραλία τοῦ νησιοῦ. Ἀκόμα νοτιότερα, βρισκόταν τὸ πολὺ μεγαλύτερο νησί τῆς Κυζίκου ποὺ εἶχε ἤδη συνδεθεῖ μὲ στενὸ ἰσθμὸ πρὸς τὴν ἠπειρωτικὴ Μικρὰ Ἀσία καὶ εἶχε μετατραπεῖ σὲ χερσόνησο. Στὸ μέρος τοῦ ἰσθμοῦ αὐτοῦ εἶχαν κτίσει τὴν πόλη Κύζικο οἱ κάτοικοι τῆς Μιλήτου (ἴσως 300 χρόνια πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἡροδότου ἢ 150 πρὶν ἀπὸ τὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστέα). Στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἀριστέα ἡ μεγαλύτερη γειτονικὴ πόλη ἦταν ἡ Κύζικος, ἡ ὁποία ἀργότερα ἐξελίχθηκε σὲ ἀκόμα μεγαλύτερο κέντρο ποὺ μπορούσε νὰ συναγωνίζεται τὸ Βυζάντιο. Μιὰ μικρότερη ἀποικία εἶχαν ἰδρύσει οἱ Μιλήσιοι σὲ μικρὴ ἀπόσταση ἀπὸ τὴν Κύζικο (40 στάδια, δηλ. λιγότερο ἀπὸ 7,5 χιλιόμετρα, πρὸς τὰ βορειοδυτικὰ), τὴν Ἀρτάκη, ποὺ ἦταν ἀκμαῖο λιμάνι τὴν

ἐποχή τοῦ Ἀριστέα. Ἡ ἰδιαίτερη πατρίδα τοῦ Ἀριστέα, ἡ Προκόννησος, διατηροῦσε πάντα τὴ φήμη τῆς γιὰ τὰ μάρμαρα ποὺ ἦταν περιζήτητα καὶ ἔγιναν ἡ αἰτία νὰ πάρει ὀλόκληρη ἡ Προποντίδα τὸ ὄνομα *Θάλασσα τοῦ Μαρμαραῶ*.

Αὐτὸ ἦταν τὸ γεωγραφικὸ περιβάλλον, ὅπου ἔζησε καὶ ἔγραψε τὸ ἐκτενὲς ποίημά του *Ἀριμάσπεια ἔπη* ὁ Ἀριστέας ὁ Προκοννήσιος. Ἦταν σύγχρονος τοῦ Ἀθηναίου ποιητῆ καὶ νομοθέτη Σόλωνα, καὶ ἐπομένως τὰ Ἀριμάσπεια ἔπη ἐμφανίστηκαν σὲ μιὰ ἐποχή, ποὺ ἡ ἐπικὴ ποίηση εἶχε παρακμάσει. Ἀπὸ συντοπίτες τοῦ ποιητῆ ὁ Ἡρόδοτος ἔμαθε πὼς στὴν Προκόννησο ἡ γενιὰ τοῦ Ἀριστέα ἦταν ἀπὸ τὶς ἐπιφανέστερες, ἡ ἱστορία ὅμως τοῦ ποιητῆ ἄρχισε μὲ ἓνα παράξενο γεγονός: μιὰ μέρα ὁ Ἀριστέας εἶχε μπεῖ σὲ ἓνα γναφεῖο τῆς Προκοννήσου, δηλαδὴ ἐργαστήρι ὅπου λεύκαιναν καὶ λανάριζαν μαλλιά προτοῦ αὐτὰ γίνουν νῆμα γιὰ νὰ ὑφανθοῦν. Μέσα στὸ ἐργαστήρι ἐκεῖνο ὁ Ἀριστέας πέθανε, καὶ ὁ γναφέας τὸν ξάπλωσε σὲ ἀνάκλιτρο καὶ κλείδωσε τὸ κατάστημα γιὰ νὰ εἰδοποιήσει τοὺς συγγενεῖς του (τοὺς προσήκοντας λέει ὁ Ἡρόδοτος). Ἡ εἶδηση τοῦ θανάτου διαδόθηκε ἀμέσως στὴν πόλη καὶ πολλοὶ ἔσπευσαν στὸ ἐργαστήρι, μαζὶ μὲ τὸν γναφέα καὶ τοὺς συγγενεῖς τοῦ Ἀριστέα ποὺ εἶχαν φέροι καὶ τὰ ἀπαιτούμενα γιὰ τὴ μεταφορά τοῦ νεκροῦ. Ὄταν ὁ γναφέας ξεκλείδωσε τὸ κατάστημα καὶ μπῆκαν μέσα, δὲν βρῆκαν τὸν Ἀριστέα οὔτε ζωντανὸ οὔτε νεκρό. Ταυτόχρονα ὅμως ἔφτασε ἀπὸ τὴν Ἀρτάκη ἓνας Κυζικηνός, ὁ ὁποῖος εἶπε πὼς πρὶν φύγει ἀπὸ τὴν Ἀρτάκη εἶχε συναντήσει τὸν Ἀριστέα κατευθυνόμενον πρὸς τὴν Κύζικο καὶ μάλιστα μίλησε μαζὶ του. Ὅλοι ἔμειναν ἐκπληκτοί, ἀλλὰ ἡ ἐξαφάνιση παρέμεινε ἀνεξήγητη. Ὑστερα ἀπὸ ἑπτὰ χρόνια ὁ Ἀριστέας παρουσιάστηκε ζωντανὸς στὴν Προκόννησο καὶ παρουσίασε ἔτοιμο τὸ ποίημά του *Ἀριμάσπεια ἔπη* (ὑποτίθεται πὼς στὸ χρονικὸ αὐτὸ διάστημα εἶχε ἐπισκεφθεῖ τὶς χῶρες τοῦ βορρᾶ, μὲ τὶς ὁποῖες ἀσχολεῖται στὸ ποίημα). Μετὰ τὴν παράδοση τοῦ ποιήματος ὁ Ἀριστέας ἐξαφανίστηκε καὶ πάλι γιὰ πολὺ μακρότερο χρονικὸ διάστημα. Τὴ φορά αὐτὴ ξαναφάνηκε στὸ Μεταπόντιο τῆς Κάτω Ἰταλίας (δυτικὰ τοῦ Τάραντα), κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς τοῦ Ἡροδότου μετὰ 240 χρόνια. Οἱ Μεταποντίνοι λένε πὼς στὴν πόλη τοὺς ἐμφανίστηκε αὐτοπροσώπως ὁ Ἀριστέας καὶ τοὺς παράγγειλε νὰ ἰδρῦσουν βωμὸ γιὰ τὸν Ἀπόλλωνα καὶ ἀνδριάντα γιὰ τὸν ἑαυτό του. Ὁ ἴδιος τοὺς βεβαίωσε πὼς ἦταν οἱ μόνοι ἀπὸ τοὺς Ἰταλιῶτες, στοὺς ὁποίους εἶχε ἔρθει ὁ Ἀπόλλωνας καὶ πὼς ὁ Ἀριστέας συνόδευε τὸν Ἀπόλλωνα πετώντας πλάι του μὲ τὴ μορφή κόρακα. Μόλις τοὺς εἶπε αὐτὰ ὁ Ἀριστέας ἐξαφανίστηκε καὶ πάλι. Οἱ Μεταποντίνοι συμβουλευτήκαν τὸ μαντεῖο τῶν Δελφῶν καὶ πῆραν τὴν ἀπάντηση πὼς ἔπρεπε νὰ συμμορ-

φωθοῦν μὲ τὴν παραγγελία τοῦ «φάσματος». Ἔτσι στὴν ἐποχὴ τοῦ Ἡροδότου οἱ Μεταποντινοὶ εἶχαν βωμὸ καὶ ἄγαλμα τοῦ Ἀπόλλωνα καὶ ἀνδριάντα τοῦ Ἀριστέα, γύρω ἀπὸ τὰ ὁποῖα ἦταν στημένες δάφνες (IV 14-15· κατὰ τὸν Ἀθήναιο, XIII 605, μιὰ χάλκινη δάφνη).

Στὴν Προκόννησο ὁ Ἡρόδοτος εἶχε μάθει ἀκόμα πὼς ὁ πατέρας τοῦ Ἀριστέα εἶχε τὸ ὄνομα Καῦστρόβιος, ποὺ θυμίζει τὴν περιοχὴ τοῦ ποταμοῦ Καῦστρου τῆς Λυδίας ἢ τὴ χώρα μεταξὺ τῶν ποταμῶν Ἑρμου καὶ Μαιάνδρου ὡς τὴν Ἐφεσο. Τοῦ ἴδιου τοῦ Ἀριστέα ὅμως δεσμούς μὲ τὴν Ἰωνία δὲν ἀναφέρει ὁ Ἡρόδοτος, ἀλλὰ μόνο μὲ χῶρες τοῦ βορρᾶ. Ἀπὸ τὸ πλῆθος τῶν Σκυθικῶν φυλῶν ποὺ συνάντησε ὁ Ἀριστέας στὴν ἀρχὴ τῆς πρὸς βορρᾶν πορείας του λίγες ἤξεραν νὰ καλλιεργοῦν τὴ γῆ. Οἱ περισσότερες ἦταν νομαδικές καὶ ζοῦσαν ἀπὸ τὸ κυνήγι. Πρῶτος ὁ Ἀριστέας κατόρθωσε νὰ διασχίσει ὀλόκληρη τὴ χώρα τῶν Σκυθῶν, βοηθούμενος ὅμως ἀπὸ τὸν Ἀπόλλωνα (φοιβόληπτος, ὅπως λέει). Συνεπαρμένος ἀπὸ τὸν θεὸ ἐπίσης κατόρθωσε νὰ φτάσει σῶος καὶ στὴν ἐπόμενη χώρα τοῦ βορρᾶ, τὴ χώρα τῶν Ἰσσηδόνων, ὅπως τὴ λέει. Οἱ Ἰσσηδόνες ἦταν ἄνθρωποι μὲ ἡμερα ἦθη, καὶ ὁ Ἀριστέας ἔμεινε πολὺ καιρὸ κοντὰ τους. Ἀπὸ αὐτοὺς ἔμαθε ὅσα οἱ ἴδιοι ἤξεραν γιὰ τοὺς ἀκόμα βορειότερους λαούς, στοὺς ὁποίους ὁ Ἀριστέας δὲν μπόρεσε νὰ φτάσει.

Ἀμέσως πρὸς βορρᾶν τῶν Ἰσσηδόνων κατοικοῦσαν οἱ Ἀριμασποὶ, λαὸς πολεμικὸς μὲ ἄγρια ἦθη, ποὺ βασάνιζε μὲ πολέμους προπάντων τοὺς Ἰσσηδόνες, τῶν ὁποίων ἄρπαζε τὰ ἀγαθὰ. Τὸ ὄνομα Ἀριμασποὶ ὁ Ἡρόδοτος λέει πὼς ἦταν σκυθικὸ καὶ σήμαινε μονόφθαλμοι: τὸ ἐτυμολογεῖ ἀπὸ τὴ λέξη ἄριμα ποὺ σήμαινε στὰ σκυθικὰ ἓνα καὶ τὴ λέξη σποῦ ποὺ σήμαινε μάτι. Αὐτὸ ἔκανε τὴ νεότερη φιλολογικὴ ἔρευνα νὰ διερωτηθεῖ ἂν ὁ ποιητὴς τῆς Ὀδύσειας ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὰ Ἀριμάσπεια ἔπη γιὰ νὰ παρουσιάσει τὸν Κύκλωπα Πολύφημο μονόφθαλμο ἢ ὁ Ἀριστέας ἐπηρεάστηκε ἀπὸ τὴν Ὀδύσεια γιὰ τοὺς δικούς του Ἀριμασπούς. Πρὸς τὰ βόρεια οἱ Ἀριμασποὶ δὲν τολμοῦσαν νὰ εἰσβάλουν, γιατί ἐκεῖ ὁ Ἀπόλλωνας εἶχε ὀργανώσει μιὰ ζώνη ἄμυνας κατὰ τῶν Ἀριμασπῶν. Στὴ ζώνη αὕτη εἶχε ἐγκαταστήσει ἄγριους Γρύπες γιὰ νὰ τὴν προστατεύουν: οἱ Γρύπες ἦταν μεγάλα πουλιὰ μὲ φτερὰ ἀετοῦ καὶ σῶμα λιονταριοῦ καὶμποροῦσαν νὰ σπεύδουν πετώντας πρὸς κάθε σημεῖο ὅπου παραβιαζόταν ἢ προστατευτικὴ ζώνη καὶ ἐκεῖ νὰ κατασπαράζουν μὲ τὰ ράμφη καὶ τὰ νύχια τους τοὺς εἰσβολεῖς. Οἱ Γρύπες εἶχαν ἀναγνωριστεῖ ὡς οἱ ἀποτελεσματικότεροι φρουροὶ τῶν θησαυρῶν ποὺ εἶχαν συγκεντρωθεῖ στὴν προστατευτικὴ ζώνη καὶ ἀνῆκαν στὸν ἴδιο τὸν Ἀπόλλωνα καὶ στὸν εὐνοούμενό του λαὸ τῶν «Ἑπερβορέων» (ὅπως τοὺς ἔλεγαν στὴν ἀρχαιότητα).

Οἱ Ὑπερβόρειοι ἦταν θαυμαστός λαὸς ποὺ κατοικοῦσε τὴν εὐλογημένη ἔσχατη πρὸς βορρὰν χώρα τῆς γῆς. Τὸ ὄνομα «Ὑπερβόρειοι» τοὺς δόθηκε, γιατί μόνο αὐτοὶ εἶχαν τὸ προνόμιο νὰ ζοῦν πέραν τῶν βορείων ἀνέμων. Ἡ χώρα τους ἦταν ἡ μόνη στὸν κόσμος, ὅπου δὲν φυσοῦσε ὁ ἄνεμος βοριάς οὔτε βασάνιζε μὲ τὸ κρύο τοὺς κατοίκους της, ὅπως τοὺς βασάνιζει στὴν Ἑλλάδα. Ἦταν μιὰ χώρα παραδείσια, ὅπου πήγαινε ὁ Ἀπόλλωνας κάθε φορά ποὺ ἄφηνε προσωρινὰ τοὺς Δελφοὺς γιὰ νὰ ζήσει μακριὰ ἀπὸ τὴν κόλαση τῶν ἀνθρώπων παθῶν. Οἱ Ὑπερβόρειοι ἦταν ἡπιες ὑπάρξεις, μὲ σπάνια εὐγένεια ἡθῶν. Μερικοὶ πίστευαν πὼς μεμονωμένα ἄτομα ἀπὸ τὴν χώρα τῶν Ὑπερβορείων εἶχαν ἔρθει καὶ εἶχαν ζήσει στὴν Ἑλλάδα: Ὑπερβόρεια θεωροῦνταν κάποτε ἡ μητέρα τοῦ Ἀπόλλωνα Λητώ, συνηθέστερα ὅμως οἱ παρθένες Ὑπερόχη καὶ Λαοδίκη ποὺ εἶχαν μείνει στὴ Δῆλο καὶ ὅταν πέθαναν τιμῆθηκαν ἐκεῖ μὲ ἡρώα. Ἀπὸ τοὺς ἀρχαιότερους τοῦ Ἀριστέα προφηῆτες καὶ ποιητὲς Ὑπερβόρειος θεωροῦνταν κάποτε ὁ Ὡλήν, καθὼς καὶ ὁ θαυματοποιὸς Ἄβαρις. Ἀπὸ τὴν Ἑλλάδα εἶχε ξεκινήσει γιὰ τὴν χώρα τῶν Ὑπερβορείων ὁ Ἀριστέας, ἀλλὰ ἔφτασε μόνο ὡς τοὺς Ἴσσηδόνες.

Ἐνα ἱστορικὸ γεγονός ποὺ μπορεῖ μὲ σχετικὴ ἀκρίβεια νὰ χρονολογηθεῖ ἐπιτρέπεται νὰ ἀναχθεῖ στὴ δραστηριότητα βορειότερων ἄγριων φυλῶν (τῶν Ἀριμασπῶν τοῦ Ἀριστέα) ἐναντίον νοτιότερων θρακικῶν ἢ ἄλλων φυλῶν, μιὰ ἀπὸ τίς ὁποῖες ἦταν τῶν Κιμμερίων, ἀρχικὰ ἐγκαταστημένη στὴ βόρεια παραλία τοῦ Εὐξείνου Πόντου. Οἱ Κιμμέριοι, πιεζόμενοι ἀπὸ τὰ βόρεια καὶ τὰ δυτικά, τράπηκαν πρὸς νότον, κατὰ μῆκος τῆς ἀνατολικῆς παραλίας τοῦ Εὐξείνου, καὶ εἰσέβαλαν ἀπὸ βορρὰ στὴ Μικρὰ Ἀσία. Πολλὲς ἐπιδρομὲς ἔκαναν σ' ὅλοκληρη τὴ Μικρὰ Ἀσία, ιδίως ὅμως στὴ δυτικὴ, ὅπως στὴ Φρυγία, στὴ Λυδία καὶ στὴν Ἰωνία, ὅπου λεηλάτησαν, ἄρπαξαν καὶ ἔκαψαν πολλὲς ἑλληνικὲς πόλεις. Οἱ τελευταῖες καταστροφὲς συμπίπτουν μὲ τὸ δευτερο τέταρτο τοῦ ἑβδομοῦ π.Χ. αἰῶνα (675-650). Σ' ὅλες τίς ἑλληνικὲς πόλεις διατηροῦνταν ζωηρὴ ἢ ἀνάμνηση τῶν ἐπιδρομῶν αὐτῶν στὰ χρόνια τοῦ Ἀριστέα.

Ν.Δ.Π.

ΕΜΕΙΣ ΚΑΙ ΤΑ ΑΡΧΑΙΑ

«ΝΕΑ» ἢ «ΕΠΙΘΕΤΙΚΗ» (ΤΩΝ ΕΠΙΘΕΤΩΝ) ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑ;

Ἐπέλεξα τὸν παραπάνω τίτλο γιὰ τὸ σημεῖωμα αὐτό, ὄχι γιὰ νὰ ἐμφανιστῶ ὡς πολέμιος ἢ ὡς ὑπέρμαχος τῆς λεγόμενης Νέας Ἀρχαιολογίας, ἀλλὰ ὡς ἀφορμὴ γιὰ νὰ ἀσχοληθῶ μὲ ἓνα γενικότερο θέμα. Προσπάθειά μου εἶναι νὰ συζητήσω τὸ κατὰ πόσον ἡ ἐπινοήση καὶ εἰσαγωγή στὸ ἐπιστημονικὸ μας λεξιλόγιο νέων ὄρων μᾶς βοηθεῖ στ' ἀλήθεια νὰ προσεγγίσουμε καλύτερα τὸ ἀντικείμενό μας, νὰ λύσουμε τὰ προβλήματα ποὺ καλεῖται σήμερα νὰ ἀντιμετωπίσει ἡ ἀρχαιολογία ὡς ἐπιστήμη. Παίρνω μὲ ἄλλα λόγια τὴν εὐκαιρία γιὰ νὰ κάνω αὐτοκριτικὴ ὡς ἀρχαιολόγος καὶ κριτικὴ γιὰ ὅσους ἀσχολοῦνται ἔμμεσα ἢ ἄμεσα μὲ τὴν ἀρχαιολογία σχετικὰ μὲ τὸ τί κάνουμε καὶ πῶς τὸ κάνουμε. Μὲ βασανίζει καὶ μένα συχνὰ ἡ σκέψη ἂν πρέπει τὸ κοινωνικὸ σύνολο νὰ κάνει οἰκονομικὲς θυσιᾶς σὲ βᾶρος ἄλλων ζωτικῶν ἀναγκῶν του, γιὰ νὰ μᾶς ἐξασφαλίζει τὰ μέσα νὰ κάνουμε ἀρχαιολογία. Καὶ τί παίρνει ὡς ἀντάλλαγμα τὸ κοινωνικὸ σύνολο ἀπὸ τὸν ἀρχαιολόγο γιὰ τὶς θυσιᾶς στὶς ὁποῖες ὑποβάλλεται; Ἡ ἀρχαιολογία ὡς ἐπιστήμη δικαιοῦνται; Σὲ ποῖο βαθμὸ;

Ἡ ἀντίληψη ὅτι ἱστορία δὲν μπορεῖ πλέον νὰ θεωρεῖται ἡ ἀπλὴ καταγραφή τῶν γεγονότων ποὺ σχετίζονται μὲ τὴν ἐξουσία καὶ τὸν ἐκάστοτε φορέα τῆς, κατακτᾷ ὅλο καὶ περισσότερο ἔδαφος. Σήμερα ἡ ἱστοριογραφία ἀποβλέπει στὴν ἱστορία τῶν λαῶν, στὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ. Μὲ τὴν ἔννοια αὐτή, λοιπόν, εἶναι λάθος ἡ διάκριση τῆς ἐξελικτικῆς πορείας τοῦ πολιτισμοῦ σὲ προϊστορικὴ καὶ ἱστορικὴ φάση. Γιατὶ ὁλόκληρη αὐτὴ ἡ ἐξελικτικὴ πορεία ἀποτελεῖ τὴν ἱστορία τοῦ πολιτισμοῦ, τὴν ἱστορία τοῦ ἀνθρώπου.

Μία ἀπὸ τὶς πηγές ποὺ χρησιμοποιοῖ ὁ ἱστοριογράφος εἶναι ἡ ἀρχαιολογία. Αὐτὴ μάλιστα εἶναι ἡ μόνη καὶ ἀποκλειστικὴ πηγή πληροφορήσεως γιὰ τὸ ἀπώτατο παρελθὸν τοῦ ἀνθρώπου, γιὰ τὶς φάσεις ἐκεῖνες τῆς ἱστορίας του γιὰ τὶς ὁποῖες καμιὰ λεκτικὴ καταγραφή δὲν ἦταν δυνατὴ, ἀφοῦ δὲν εἶχε ἐπινοηθεῖ ἡ γραφή.

Τὰ τελευταῖα εἴκοσι περίπου χρόνια τὴν παγκόσμια ἀρχαιολογικὴ βιβλιογραφία κατακλύζει ἡ εἰσαγωγή νέων ὄρων-ἐπιθέτων προσδιοριστικῶν τῆς ἀρχαιολογίας, ποὺ σχεδὸν ἔχει παύσει πιά νὰ ἀναφέρεται μὲ τὸ βαφτιστικὸ τῆς ὄνομα καὶ μόνο, δηλαδὴ Ἀρχαιολογία. Μιὰ πολὺ πρόχειρη ἐπισκόπηση τῆς σχετικῆς βιβλιογραφίας μᾶς φέρνει ἀμέσως ἀντιμέτωπους μὲ ὄρους ὅπως Πειραματικὴ Ἀρχαιολογία, Ἀναλυτικὴ

'Αρχαιολογία, Συστηματική 'Αρχαιολογία, 'Εθνοαρχαιολογία, 'Αρχαιολογία τοῦ ἑαυτοῦ μας (Archaeology of Us), 'Αντιληπτική (Conceptual) 'Αρχαιολογία, Νοητική 'Αρχαιολογία (Cognitive Archaeology, Archaeology of Mind), Θεωρητική 'Αρχαιολογία, Παραδοσιακή 'Αρχαιολογία, Νέα 'Αρχαιολογία κ.ἄ. Για τὴν τελευταία μάλιστα προτάθηκε καὶ ὁ ὄρος *Processual Archaeology*, ὁ ὁποῖος, γιὰ μένα τουλάχιστον, εἶναι ἀκόμη πιὸ σκοτεινὸς καὶ ἀπὸ ἐκεῖνον τῆς Νέας 'Αρχαιολογίας. Γιατὶ, ἀλήθεια, τί ἔννοεῖ; Τὴν ἀρχαιολογία πού ἔχει ὡς στόχο της τὴν ἐξελικτικὴ διαδικασία τοῦ πολιτισμοῦ ἢ τὴν ἀρχαιολογία πού ὑποβάλλει τὰ δεδομένα της σὲ διαδικασία ἐπεξεργασίας μὲ τὴ βοήθεια τῶν φυσικῶν ἐπιστημῶν;

Εἶμαι βέβαιος πὼς μὲ τὰ ἐπίθετα πού ἀναφέρθηκαν πιὸ πάνω δὲν τελειώνει ὁ κατάλογος τῶν προσδιοριστικῶν τῆς ἀρχαιολογίας ἐπιθέτων. Ἄλλὰ δὲν εἶναι αὐτὸς ὁ στόχος μου. Αὐτὸ πού μὲ ἀπασχολεῖ εἶναι γιὰ ποιοὺ λόγους ἐπιστρατεύθηκαν ὅλα αὐτὰ τὰ ἐπίθετα καὶ ποιὰν ἀνάγκη καλοῦνται νὰ καλύψουν. Μιὰ γενικὴ παρατήρηση πού μπορεῖ νὰ κάνει ὅποιος ἔχει μελετήσει τίς ἐργασίες ἐκεῖνων πού εἰσήγαγαν τὴ χρῆση τῶν ἐπιθέτων στὴν ἀρχαιολογία εἶναι ὅτι διαφαίνεται ἓνα εἶδος αὐτοκριτικῆς γιὰ τὸν τρόπο μὲ τὸν ὁποῖο ὑπηρετήθηκε ὡς τώρα καὶ σὲ σημαντικὸ βαθμὸ ἐξακολουθεῖ νὰ ὑπηρετεῖται ἀκόμη ἡ ἀρχαιολογία. Ἴσως πρόκειται γιὰ μιὰ μορφή διαμαρτυρίας γιὰ τὸ ἴδιο ἀκριβῶς θέμα.

"Ολοι γνωρίζουμε ὅτι ἡ ἀρχαιολογία εἶναι πολὺ νέα ἐπιστήμη. Ἄρχισε ὡς ἐρασιτεχνικὴ ἀπασχόληση ἀρχαιοφίλων καὶ συλλεκτῶν, πού ἀνῆκαν στίς ἀνώτερες κοινωνικὲς καὶ οἰκονομικὲς τάξεις. Ἡ ἀρχαιολογία ὡς ἐπάγγελμα χαρακτηρίζει τὸν αἰῶνα μας κυρίως.

Ἡ ρομαντικὴ λατρεία τοῦ κάλλους τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης ἐπὶ πολλὰς δεκαετίες καθόριζε τοὺς στόχους τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐρευνας. Σ' αὐτοὺς κατὰ κανόνα ἀγνοήθηκε ὁ φορέας καὶ δημιουργὸς τῆς τέχνης αὐτῆς, ὁ ἄνθρωπος. Εἶναι χαρακτηριστικὸ ὅτι ἀκόμη σήμερα, ἂν καὶ γνωρίζουμε ἀρκετὰ καλὰ τὴν ἱστορία καὶ τὴν ἐξέλιξη τῆς ἀρχαίας ἐλληνικῆς τέχνης, πόρρω ἀπέχουμε ἀπὸ τὴ γνώση τῆς ἱστορίας τῶν ἀρχαίων ὡς λαοῦ μὲ καθημερινὰ προβλήματα καὶ ἀνάγκες, μὲ προβληματισμοὺς καὶ ἀνησυχίες. Ἴσως γι' αὐτὸ τὸν λάθος δρόμο τῆς ἀρχαιολογίας θὰ μπορούσε νὰ ἀναζητήσει κανεὶς εὐθύνες καὶ στὸ λεγόμενον ἀνθρωπιστικὸ κίνημα καὶ στίς ἀνθρωπιστικὲς σπουδὲς πού περιορίστηκαν στὴ μελέτη τῶν κλασικῶν κειμένων καὶ τῆς τέχνης καὶ ὑπῆρξαν προνόμια μιᾶς ἐλίτ.

Μόνον ὅταν ἡ ἀρχαιολογικὴ ἐρευνα καταπίαστηκε μὲ τὸ ἀπώτατο παρελθὸν τοῦ ἀνθρώπου, ἄρχισε νὰ βρίσκει τὸν δρόμο της. Ἀπὸ τὸ

παρελθόν αυτό απουσίαζαν τὰ φανταχτερά ἔργα τέχνης. Ἔτσι ὁ ἀρχαιολόγος, μὲ πιὸ καθαρὸ μυαλὸ καὶ χωρὶς προκαταλήψεις, ἄρχισε νὰ ἀναζητεῖ καὶ νὰ μελετᾷ κάθε ὑλικὸ κατάλοιπο ποῦ θὰ μπορούσε νὰ χρησιμεύσει ὡς μαρτυρία γιὰ τὴν καλύτερη προσέγγιση τοῦ ἀρχαίου ἀνθρώπου ὡς κοινωνικοῦ ὄντος. Σ' αὐτὸ τὸν τομέα ἡ ἀρχαιολογία εἶχε κιόλας σημειώσει ἀξιόλογη πρόοδο στὰ τέλη τοῦ περασμένου αἰώνα. Οἱ πρωτοποριακὲς ἔρευνες τοῦ Τσουντα στὶς Κυκλάδες καὶ στὴ Θεσσαλία μαρτυροῦν πὼς καὶ ἡ ἑλληνικὴ ἐπιστῆμη δὲν ἔμεινε ἀμέτοχη στὴν προσπάθεια αὐτή.

Ἡ ἀρχαιολογία ὡς κλάδος τῆς ἱστορικῆς ἐπιστήμης ἔχει ὡς στόχο της τὴν ἀποκάλυψη κάθε πτυχῆς τοῦ ἀνθρώπινου βίου, ἀποκρυπτογραφώντας τὰ ὑλικά κατάλοιπα ποῦ βρίσκονται στὸ ἄμεσο ἢ ἔμμεσο περιβάλλον τοῦ ἀρχαίου ἀνθρώπου, ἀσχέτως ἂν τὰ κατάλοιπα αὐτὰ εἶναι ἔργα ἀνθρώπινων χεριῶν ἢ δημιουργήματα τῆς φύσης. Γιὰ τὴ μελέτη τους ὁμως ἡ ἀρχαιολογία ἔχει ἀνάγκη ἀπὸ ὅλα τὰ μέσα ποῦ παρέχει ἡ σύγχρονη τεχνολογία καὶ ἐπιστῆμη. Μὲ τὴν εἰσαγωγή τῆς μεθόδου τοῦ ραδιενεργοῦ ἀνθρακα γιὰ τὴ χρονολόγηση ὀργανικῶν λειψάνων, ἀπὸ τὸν ἀμερικανὸ ἐπιστῆμονα W. F. Libby (1949), ἡ ἀρχαιολογία μπῆκε σὲ μιὰ νέα ἐποχή: τῆς στενῆς συνεργασίας μὲ τὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες ποῦ χαρακτηρίζεται μὲ τὸν ἄτυχο ὄρο *Ἀρχαιομετρία*.

Ἡ μεταπολεμικὴ ἐπίδοση τῶν Ἀμερικανῶν ἀρχαιολόγων στὴ μελέτη τῶν περασμένων πολιτισμῶν τῆς ἡπείρου τους γέννησε τὴ λεγόμενη *Νέα Ἀρχαιολογία*. Νέοι ἐπιστῆμονες ποῦ πανεπιστημιακὴ τους παιδεία ἦταν συνδυασμὸς ἀρχαιολογίας καὶ κοινωνικῆς ἀνθρωπολογίας καταπιάστηκαν μὲ τὴ διευκρίνιση τῆς ἐξελικτικῆς διαδικασίας τοῦ πολιτισμοῦ, «the elucidation of cultural process», καθὼς εἶπαν. Εἶναι, ὁμως, ἡ *Νέα Ἀρχαιολογία* πραγματικὰ νέα ἢ εἶναι, καθὼς ὑποστηρίζουν μερικοί, «ένα πολὺ παλιὸ καπέλο». Ὁ Glyn Daniel, μιὰ ἀπὸ τὶς αὐθεντίες τῆς βρετανικῆς ἀρχαιολογίας, ἔγραφε στὰ 1981: «Αὐτὴ ἡ νέα κίνηση στὴν Ἀμερικὴ ξεκινάει, βέβαια, ἀπὸ τὴ στειρότητα τῆς προκολομβιανῆς ἀρχαιολογικῆς μαρτυρίας. Γιὰ αἰῶνες δὲν συνέβη τίποτε γενικοῦ ἐνδιαφέροντος γιὰ τὸν μελετητὴ τῆς παγκόσμιας ἱστορίας — οὔτε Stonehenge, οὔτε μαλτέζικοι ναοί. Οἱ Ἀμερικανοὶ ἀρχαιολόγοι, τρομαγμένοι ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογικὴ μαρτυρία τους (ἐνν. στὴ Β. Ἀμερικὴ) βρῆκαν καταφύγιο στὴ θεωρία καὶ στὴ μεθοδολογία καὶ περᾶνε τὸν καιρὸ τους μιλώντας γιὰ 'elucidation of the cultural process' ἢ γιὰ τὴν παραγωγή νόμων 'of cultural dynamics' (*A Short History of Archaeology*, London 1981, 190).

Οἱ ἀρχαιολόγοι ὁμως πάντα μιλοῦσαν γιὰ ἐξελικτικὲς μεταβολὲς καὶ γιὰ πολιτιστικὴ ἐξελικτικὴ διαδικασία. Τί συνέβη λοιπόν; Νὰ τί

γράφει ο ίδιος έρευνητής στο παραπάνω βιβλίο του (σ. 191): «Οί 'Αμερικανοί αρχαιολόγοι αὐτῆς τῆς δεκαετίας τοῦ 1960 μοιάζουν ἀπληροφόρητοι στήν ἱστορία τῆς ἀρχαιολογίας [...] ἄς διαβάσουν ἢ ἄς ξαναδιαβάσουν τόν Thomsen καί τόν Worsae καί τόν Montelius καί τόν Childe». Θά πρόσθετα στόν κατάλογο αὐτό καί τόν δικό μας δάσκαλο, τόν Χρῆστο Τσουντα.

Κυριότερος εκπρόσωπος τῆς λεγόμενης Νέας 'Αρχαιολογίας εἶναι ὁ 'Αμερικανός ἀνθρωπολόγος-ἀρχαιολόγος Lewis Binford, πού ἀπό πολὺ νωρίς ἔγινε τὸ ὑπόδειγμα γιά πολλοὺς ἄλλους ἀρχαιολόγους ἀνά τόν κόσμο. Αὐτός καί ἡ γυναίκα του ἐπιμελήθηκαν ἕναν τόμο μὲ διάφορες μελέτες κάτω ἀπὸ τὸν γενικὸ τίτλο *New Perspectives in Archaeology* (1968). Τὸ βιβλίο αὐτὸ ἔγινε τὸ εὐαγγέλιο γιά πολλοὺς αὐτοαποκαλούμενους «νεοαρχαιολόγους». Ὑπῆρχαν ὅμως καί ἀντιδράσεις. Ὁ 'Αμερικανός ἐπίσης ἀρχαιολόγος W. N. Taylor ἔγραψε: «Αὐτὸ πού οἱ Binford παρήγαγαν στὸ βιβλίο αὐτὸ δὲν εἶναι μιὰ ἔκθεση τῆς θεωρίας καί πρακτικῆς μιᾶς νέας, ἀλλὰ μιὰ σαφῆς ἐπαναδιαβεβαίωση μιᾶς παλαιᾶς προοπτικῆς» (*Science* 1969, 382-84). Πιὸ ἀποκαλυπτικὸς γιά τὶς αἰτίες πού γέννησαν τὴ λεγόμενη Νέα 'Αρχαιολογία εἶναι ὁ γνωστός γιά τὶς πρωτοποριακὲς ἔρευνές του στὴ Μεσοποταμία γύρω ἀπὸ τὴν ἀρχὴ τῆς ἐξημέρωσης καί τὴν εἰσαγωγὴ τῆς παραγωγικῆς οἰκονομίας 'Αμερικανός ἀρχαιολόγος Robert Braidwood: «Στὶς Η.Π.Α. τουλάχιστον, ἡ ἀνάπτυξη τῆς 'νέας' ἀρχαιολογίας μὲ ὄλο τὸν ἐπιστημονισμό της, θά κατανοηθεῖ τελικὰ ἐν μέρει ὡς ἀπάντηση στὴν ἀνάπτυξη τοῦ 'Εθνικοῦ Ἰδρύματος Φυσικῶν Ἐπιστημῶν ὡς πηγῆς οὐσιαστικῆς οἰκονομικῆς ὑποστήριξης γιά τὴν ἀρχαιολογία στὴν ἀνθρωπολογικὴ παράδοση. Ἦταν σπουδαῖο νὰ συμπεριφέρεται κανεὶς καί νὰ μιλάει σὰν φυσικὸς ἐπιστήμονας». Μὲ ἄλλα λόγια ὁ Braidwood καταγγέλλει ὅτι τὸ ἐπιστημονικοφανὲς φτιασίδωμα τῆς ἀρχαιολογίας στόχευε στὸ νὰ ἐξασφαλίσουν μεγαλύτερες πιστώσεις οἱ ἀνθρωπολόγοι-ἀρχαιολόγοι. Ἀλλά, ὅπως λέει ὁ Βρετανὸς ἐπιστήμονας Colin Renfrew, «τὴ λεγόμενη 'Νέα 'Αρχαιολογία' δυστυχῶς τὴ μεταχειρίστηκαν σὲ ὀρισμένους κύκλους σὰν λατρεία καί, ὅπως κάθε λατρεία, σημαίνει πολλὰ πράγματα σὲ πολλοὺς ἀνθρώπους. Ἡ λατρεία κάποιου εἶναι αἴρεση κάποιου ἄλλου [...]».

Ὁ Ν. Λιανέρης ἀναφέρει γιά τὸ βιβλίο τοῦ δασκάλου του Pierre Gardin (*Theoretical Archaeology*) ὅτι «ἐπειδὴ ἐπεξεργάζεται ἐνέργειες νοητικῆς, δὲν εἶναι καί τόσο προσιτό» (*Προβλήματα θεωρητικῆς Ἀρχαιολογίας*, Ἀθήνα 1983, 10). Φοβοῦμαι ὅμως ὅτι φράσεις σὰν αὐτὴ κινδυνεύουν μᾶλλον νὰ ἀποτελέσουν πρόκληση καί προσβολὴ τῆς νοημοσύνης τοῦ ἀναγνώστη. Εἶναι πράγματι τοῦ ἀναγνώστη ἀδυναμία νὰ

κατανοήσει ή τοῦ συγγραφέα νά διατυπώσει ἀπλὰ καὶ μὲ σαφήνεια τὰ δικά του νοήματα; Ἐκτὸς ἂν δεχτοῦμε μιὰ ἄλλη ἄποψη: ὅτι ἡ χρῆση δυσνόητης γλώσσας ἀποβλέπει στὸ νὰ ἀποξενώσει τὸν λαὸ ἀπὸ τὴν ἀρχαιολογία καὶ νὰ τὴν ξαναφέρει στὴν ἐποχὴ πού τὴ χαίρονταν οἱ λίγοι. Καὶ ἀναρωτιέται κανεὶς μήπως ἡ *Νέα Ἀρχαιολογία* — καὶ κάθε ἀρχαιολογία τῶν ἐπιθέτων — ἀνήκει στὸ διανοουμενίστικο κίνημα τοῦ καιροῦ μας πού, σὰν ἀναβίωση τῆς παλαιᾶς προσέγγισης, δὲν ἀποβλέπει στὴν πολιτιστικὴ ἀναβάθμιση, ἀλλὰ στὴ διαφοροποίηση τῶν ὀπαδῶν του ἀπὸ τὸν λαό. «Τὰ ἡχηρὰ ὀνόματα καὶ ἐπίθετα», γράφει ὁ J. D. Evans, «τείνουν νὰ βομβοῦν μέσα σ' αὐτὸ πού συχνὰ μοιάζει νὰ εἶναι σχεδὸν κενὸ νοήματος. Αὐτὸ τὸ εἶδος γραψίματος, ἐνῶ ἀναμφίβολα εἶναι πολὺ ἱκανοποιητικὸ γιὰ τοὺς γράφοντες, ἀφήνει τὸν ἄτυχο ἀναγνώστη νὰ ἀγωνίζεται ἀπεγνωσμένα μέσα στὴν κολλῶδη μάζα μυστηριώδους πολυλογίας σὰν τὴ μύγα μέσα σ' ἓνα βάζο μαρμελάδας» (*Man* 3, 1968, 140).

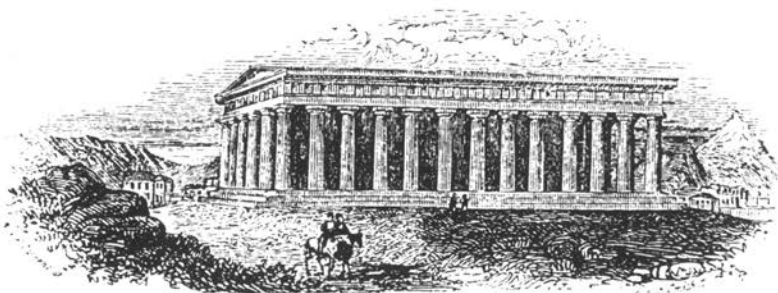
Δηλαδή, θὰ πεῖ κανεὶς, δὲν ὑπάρχει πρόβλημα στὴν ἀρχαιολογία; Ἀσφαλῶς ὑπάρχει. Ἀλλὰ εἶναι τὸ ἴδιο πού ὑπῆρχε πάντα, ἀφοῦ ὁ στόχος τῆς ἀρχαιολογίας παραμένει πάντα ὁ ἴδιος: ἡ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου ὡς κοινωνικοῦ ὄντος κατὰ τὰ δύο τελευταῖα ἑκατομμύρια χρόνια. Ὁ ἀρχαιολόγος, παρὰ τὴ συνεργασία του μὲ τις φυσικὲς ἐπιστῆμες, γιὰ νὰ ξαναθυμηθοῦμε τὸν Glyn Daniel, «ἐξακολουθεῖ νὰ εἶναι ἱστορικός, ἱστορικός τοῦ ἀνθρώπου καὶ ὄχι τῆς φύσης» (ὁ.π. 187). Τὸ πρόβλημα βρίσκεται στὸν ἀρχαιολόγο μᾶλλον, παρὰ στὴν ἀρχαιολογία. Συνίσταται δέ, κατὰ τὴ γνώμη μου, στὸ κατὰ πόσον ὁ ἀρχαιολόγος βλέπει τὸν ἑαυτό του ὡς ἱστορικὸ καὶ κατὰ πόσο κάνει εὐσυνείδητα τὴ δουλειά του ὡς καταγραφέας τῆς ἀρχαιολογικῆς μαρτυρίας. Στὸν τομέα αὐτό, πιστεύω, ὅλοι μας εἴμαστε ἔνοχοι. Ἡ κοινωνία σήμερα, τουλάχιστον ἡ ἐλληνικὴ κοινωνία, ἔχει ταυτίσει τὸν ἀρχαιολόγο μὲ τὸν κυνηγὸ ἀρχαίων θησαυρῶν. Φταίει δὲ γι' αὐτὸ ἀποκλειστικά καὶ ἐξ ὀλοκλήρου ὁ ἀρχαιολόγος: αὐτὸς ἔδωσε στὴν κοινωνία τὴν εἰκόνα αὐτὴ γιὰ τὸν ἑαυτό του.

Ἵπάρχει ὅμως ἀκόμη ἓνα πρόβλημα: ἡ ἐσφαλμένη ἀντίληψη ὅτι ἡ ἀρχαιολογία βρίσκει τὸν δρόμο της προσφεύγοντας ἀπλῶς στὶς φυσικὲς ἐπιστῆμες, στὴ λεγόμενη *Ἀρχαιομετρία*. Ὅχι σπάνια ἀκούει κανεὶς ἀρχαιολόγους νὰ μιλοῦν γιὰ ἀρχαιομετρικὰ δεδομένα ἀντιδιαστέλλοντάς τα ἀπὸ τὰ ἀρχαιολογικά. Ἐχοντας ὁ ἴδιος συνεργαστεῖ — καὶ μάλιστα ἀρμονικότερα — μὲ τοὺς φυσικοὺς ἐπιστήμονες, νομίζω ὅτι δικαιούμαι νὰ ὑποστηρίξω ὅτι καὶ ἐδῶ ἔχουμε μιὰ πλάνη, πού δὲν θὰ μπορέσει ὅμως ποτὲ νὰ προσφέρει ἄλλοθι στὸν ἀρχαιολόγο γιὰ τὴν ἀπομάκρυνσή του ἀπὸ τὸν ρόλο του ὡς ἱστορικοῦ. Ἡ *Ἀρχαιομετρία*

δὲν εἶναι αὐτοσκοπός. Οὔτε κὰν ἀποτελεῖ ξεχωριστὴ ἐπιστῆμη. Δὲν ὑπάρχουν ἀρχαιομέτρες. Ὑπάρχουν φυσικοὶ, χημικοὶ, γεωλόγοι, βοτανολόγοι, ζωολόγοι, ἐντομολόγοι κ.ἄ. ὑπηρετές τῶν θετικῶν ἐπιστημῶν ποὺ καταπιάνονται καὶ μὲ τὴν ἀνάλυση καὶ μελέτη ἀρχαιολογικῶν ὑλικῶν, πάντα ὅμως μέσα στὰ πλαίσια καὶ μὲ τὴ μεθοδολογία τῆς δικῆς του ὁ καθένας ἐπιστῆμης. Δηλαδή ἡ Ἀρχαιομετρία δὲν εἶναι τίποτε ἄλλο παρὰ ἡ χρησιμοποίηση τῶν μέσων ποὺ παρέχει ἡ σύγχρονη ἐπιστῆμη καὶ τεχνολογία, ὥστε ὁ ἀρχαιολόγος νὰ προσεγγίσει τὸ ἀντικείμενό του καλύτερα καὶ ἀπὸ περισσότερες ὀπτικές γωνίες. Ὁ δὲ θετικὸς ἐπιστήμονας ποὺ ἐμπλέκεται σ' αὐτὴ τὴ διαδικασία δὲν παύει νὰ εἶναι φυσικός, χημικός, γεωλόγος κλπ.

Ἐπομένως οὔτε ἡ Ἀρχαιομετρία μᾶς δίνει τὸ δικαίωμα νὰ προσθέσουμε στὴν ἀρχαιολογία ἐπίθετα ποὺ θὰ τὴν ἀπομάκρυναν ἀπὸ τὸν ἕνα καὶ μοναδικὸ σκοπὸ τῆς: τὴ μελέτη τοῦ ἀνθρώπου ὡς κοινωνικοῦ ὄντος. Ἡ βοήθεια ποὺ τῆς παρέχουν σήμερα οἱ θετικὲς ἐπιστῆμες δὲν καθιστοῦν τὴν ἀρχαιολογία νέα, ἢ νεότερη, ἢ νεότατη. Ὅπως δὲν τὴν ἔκανε νεότερη ἡ εἰσαγωγή τῆς φωτογραφίας ὡς μέσου καταγραφῆς τῆς ἀρχαιολογικῆς μαρτυρίας καὶ ὅπως δὲν ἄλλαξε τὸν χαρακτῆρα τῶν ἀρχαιολογικῶν δεδομένων ἡ εἰσαγωγή τοῦ μικροσκοπίου γιὰ τὴν ἐξέτασή τους.

X.F.N.

ΙΣΤΟΡΙΑ ΤΗΣ ΕΛΛΗΝΙΚΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΔΥΣΦΟΡΙΑ ΚΑΤΑ ΤΗΣ ΕΦΟΡΕΙΑΣ

Ἀπὸ τῆ στιγμῆ τῆς ἰδρυσῆς τῆς ἡ Ἑταιρεία δέχτηκε ὄχι μόνον ἐπαίνους ἀλλὰ καὶ ἐπικρίσεις εἴτε γιὰ τὸ ἀρχαιολογικὸ ἔργο τῆς εἴτε γιὰ τὰ μέλη τῆς Ἑφορείας δὲν ἦταν ἀρεστὰ σὲ ὀρισμένους. Αὐτὸ εἶναι φυσικὸ, ἀκόμη κι ἂν τὸ θεωροῦμε ἄδικο ἐπειδὴ μᾶς ἀφορᾷ προσωπικὰ ἢ ἐπειδὴ εἶναι ἀντίθετο μὲ τὶς ἀπόψεις μας.

Τὸ κείμενο ποὺ ἀκολουθεῖ δημοσιεύτηκε στὴν ἐφημερίδα Ἐθνη (27 Μαΐου 1842), μερικὲς ἡμέρες μετὰ τὴν ἐτήσια συνέλευση τῶν ἐταίρων στὴν Ἀκρόπολη (12 Μαΐου 1842) στὴν ὁποία εἶχε παραβρεθεῖ ὁ Ὅθων καὶ εἶχε μιλήσει ὁ Γραμματεὺς Ἀλέξανδρος Ραγκαβῆς.

Ὁ ἀνώνυμος (Ω) συντάκτης τοῦ ἐπικριτικοῦ κειμένου δυσφορεῖ γιὰ πολλὰ ἄτοπα.

Δὲν ἀρέσουν ὅλα ὅσα γίνονται στὴν Ἀκρόπολη κατὰ τὴ διάρκεια τῆς συνέλευσης ὅπου «συνερχόμεθα, ἀναμίξ, ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδία», ὅπου προσφέρονται «εἰς τὰς παρακαθημένας κυρίας παγωτά». Τοῦτο τὸ εἶχε κακίσει ἀργότερα ὁ Πιπτάκης γιὰ νὰ χτυπήσει τὸν ἀντίπαλό του στὴν ἐπιγραφικὴ Ραγκαβῆ λέγοντας ὅτι τὸ 1845 «ἐκ τῶν πεντακοσίων ἐβδομήκοντα δύο δραχμῶν ἐδαπανήθησαν 350 εἰς μικρὸν μέρος τῆς κατεδαφίσεως τοῦ ὑπὸ τὴν βόρειον πρόστασιν τοῦ Ἐρεχθίου τουρκικοῦ θόλου, αἱ δὲ 122 ἐδαπανήθησαν εἰς τὴν ἐν Ἀκροπόλει ἐν τῇ τελετῇ τῆς Ἑταιρίας παγωτοφαγίαν καὶ σομαδοποτίαν, ἣν ὁ τότε γραμματεὺς αὐτῆς κ. Ῥαγκ. οἰστρηλατούμενος προσῆξε τοῖς συνελθοῦσι» (ΑΕ 11, 1855, 1311).

Ὁ ἀνώνυμος ἐπικριτὴς προτείνει καὶ τρόπο θεραπείας τῶν ὄσων ἐπικρίνει· ἅς τὸν προσέξουμε.

Η ΕΠΕΤΕΙΟΣ ΣΥΝΕΛΕΥΣΙΣ ΤΗΣ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΙΑΣ

Πολλὰ πράγματα γίνονται ἐντὸς τοῦ κύκλου τῆς μικρᾶς ἡμῶν κοινωνίας, τὰ ὁποῖα, ἐνῶ ἄλλως ἀποβλέπουν πρὸς μεγάλους σκοπούς, διὰ τὸν τρόπον ὅμως, καθ' ὃν διευθύνονται, ἀπεκδυόμενα τοῦ σπουδαίου καὶ σοβαροῦ αὐτῶν χαρακτῆρος, ἀποβαίνουν γελοῖα. Μεταξὺ τῶν πολλῶν τούτων δικαίως, νομίζομεν, δυνάμεθα νὰ κατατάξωμεν καὶ τὴν ἐπέτειον κατὰ τὸν μᾶλλον μῆνα γινομένην ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως συνέλευσιν τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας πρὸς ψηφηφορίαν τοῦ

νέου αὐτῆς συμβουλίου. Τὰ μέλη πομπωδῶς κατ' ἔτος προσκαλοῦνται καὶ δημοσίᾳ διὰ τῶν ἑφημερίδων, καὶ ἰδίᾳ διὰ προσκλητηρίων γραμματίων· πλῆθος ἀπειράριθμον φιλαρχαίων ἀνθρώπων συνανέρονται μετὰ τῶν μελῶν τῆς ἑταιρίας τὴν ἀνάστη ὁδὸν τὴν ἐπὶ τὴν Ἀκρόπολιν· ὁ σεβάσμιος οὗτος τόπος μεταβάλλεται αἴφνης εἰς ποικίλης τινὸς πανηγύρεως τόπον· ὅλοι κεχηγνότες ἀτενίζουσιν εἰς τὸν πρόεδρον καὶ τὸν γραμματέα, διὰ ν' ἀκούσωσι δεινῆς ῥητορικῆς στωμύλους καὶ ἐπιδεικτικὸς λόγους· ἀλλὰ μετὰ ἡμισείας ὥρας διάστημα τὸ δρᾶμα ἀλλάσσει σκηνήν. Νομίζεις ὅτι εὕρισκεσαι εἰς ἀγοράν, ἢ εἰς δημόσιόν τινα περίπατον, καὶ ποῦ μὲν βλέπεις ὑπηρέτας σπεύδοντας νὰ ὑπακούσωσιν εἰς τὴν φωνὴν εὐτραπέλου τινὸς νεανίου, καλέσαντος αὐτοὺς νὰ προσφέρωσιν εἰς τὰς παρακαθημένας κυρίας παγωτά, τὰ ὅποια τὸ συμβούλιον τῆς ἑταιρίας φροντίζει κατ' ἔτος νὰ χορηγῇ δωρεάν· ποῦ δὲ παρατηρεῖς εὐάριθμὰ τινα τῆς ἑταιρίας μέλη, στηρίζοντα ἐπὶ τῶν μαρμαρίνων ἐρειπίων τὸ δελτίον αὐτῶν, καὶ ψηφηφοροῦντα ἐν ἀγνοίᾳ καὶ ἀπερισκέπτως ὅσους ἀκούουν συνιστωμένους τὴν ὥραν ἐκείνην· καὶ ἄλλοι μὲν περιφέρονται, ἄλλοι δὲ καὶ κατέρχονται ἤδη τὴν ἀπὸ τῆς Ἀκροπόλεως εἰς τὴν πόλιν ἄγουσαν κατάντη ὁδόν· καί, εἰς ἓνα λόγον, ὑπὸ βαβυλωνίαν σύγχυσιν σκορπίζεται τὸ συνελθὸν πλῆθος. Τὸ δὲ ἀποτέλεσμα ποῖον; Τὰ αὐτὰ μέλη, ἀκούεις κατ' ἔτος, τοῦ ἀρχαιολογικοῦ συμβουλίου ἐπεκυρώθησαν καὶ ἐπὶ τὴν μέλλουσαν ἐνιαύσιον περίοδον. Καὶ οὐδεὶς φθόνος διὰ τὴν ἐπικύρωσιν τῶν αὐτῶν μελῶν· μάλιστα ἔχουν πρὸς ἡμᾶς ὅλα τὰ πιστά, ὅτι καὶ ἄριστα προεδρεύουν, καὶ ἄριστα γραμματεύουν, καὶ ἄριστα συμβουλευούν· ἀλλὰ διὰ τί περὶ τὸ πολλοῦ λόγου ἄξιον τοῦτο ἀντικείμενον νὰ ἐπικρατῇ ἀσυγχώρητος ἀταξία; διὰ τί ἡ σπουδαιοτάτη Ἀρχαιολογικὴ ἑταιρία, ἢ τὴν εὐγενῆ μόνην ταύτην πρόθεσιν ἔχουσα νὰ διασώσῃ δι' ἀνασκαφῶν, καὶ ἐπισκευῶν, καὶ ἀνεγέρσεων τῆς τῶν ἀθανάτων ἡμῶν προγόνων καλλιτεχνίας τὰ πολυτιμότερα λείψανα, διὰ τί ἄπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ, κατὰ πάντα μᾶιον μῆνα, νὰ λησμονῇ τρόπον τινὰ τὴν σοβαρὰν αὐτῆς ἀξίαν, καὶ νὰ παραβλέπῃ τὴν περὶ τὰς ἀρχαιρεσίας ἐπιπολάζουσαν μεγάλη ἀδιαφορίαν; Πρὸς ποῖον τέλος αἱ ἀρχαὶ τοῦ συμβουλίου ψηφηφοροῦμεναι νὰ ἐκλέγωνται ἐπὶ τῆς Ἀκροπόλεως, ὅπου, ἐπειδὴ ἡ πρόσκλησις γίνεταί δημοσίᾳ, εἶναι ἀδύνατον νὰ μὴ προκύψῃ ἐκ τοῦ πλήθους τῆς συνδρομῆς ταραχὴ πάντοτε καὶ ἀνησυχία; Διὰ τί ἀφ' ἑνὸς μέρους ν' ἀγαπῶμεν τοσοῦτον τὴν ἐπίδειξιν, ἀφ' ἑτέρου δὲ πάλιν ν' ἀμελῶμεν τὴν τάξιν καὶ τὴν εὐπρέπειαν; Ἐπειτα, διὰ τί νὰ εἴμεθα κατὰ πάντα τοσοῦτον ἀκριβεῖς εἰς τὴν ἐκπλήρωσιν μόνον τῶν τύπων, περὶ δὲ τοῦ πράγματος, ὅπως ἂν γίνεταί, ν' ἀδιαφορῶμεν; Ἀ-

πεφασίσθη, φαίνεται, κατ' ἀρχάς, ν' ἀνερχώμεθα ἅπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πρὸς ψηφηφορίαν· καὶ τὴν ἀπόφασιν ταύτην ὑπηγόρευσαν, δὲν ἀμφιβάλλομεν, τότε ὁ ἐνθουσιασμός καὶ τὸ σέβας, τὰ ὁποῖα κατέχουν μάλιστα τὸν Ἕλληνα, ὁσάκις πατεῖ τὸν βηλὸν τοῦ τῆς Ἀκροπόλεως πυλῶνος· ἀλλ' ὕστερον, τὰ ἐφεξῆς ἔτη, δὲν ἀπέδειξεν ἄρα ἀποχρῶντος ἢ πείρα, ὅτι ὁ τόπος οὗτος δὲν εἶναι παντάπασι κατάλληλος πρὸς τὸν σκοπὸν ἐκεῖνον; Ἡ ἢ ἀπόφασις αὕτη, ὡς οὐσιώδης τις οὔσα πολιτεύματος θεσμοθεσία, πρέπει νὰ θεωρηθῇ τοσοῦτον ἱερά, ὥστε νὰ μὴ μετακινήθῃ πρὸς ἐπανόρθωσιν τοῦ ἀτόπου; Ὅχι, ὄχι· ἄς τὸ ὁμολογήσωμεν ἡμεῖς αὐτοί, ἀφοῦ ἤδη ἐπληροφορήθημεν ἀρκούντως, ὅτι ὁ τρόπος, καθ' ὃν ἡ Ἀρχαιολογικὴ ἐταιρία ψηφηφορεῖ κατ' ἔτος τὸν μᾶιον τοῦ νέου αὐτῆς συμβουλίου τὰ μέλη, γίνεται ὅλως ἀσκόπως καὶ ἀτάκτως. Ἄς ἀποβλέψωμεν πρὸς τὴν συναδελφόν, τὴν Φιλεκπαιδευτικὴν ἐταιρίαν, καὶ ἄς μάθωμεν παρ' αὐτῆς τὴν τάξιν καὶ τὴν ἀκρίβειαν ὅχι περὶ τοὺς τύπους ἀπλῶς, ἀλλὰ καὶ περὶ τὰ πράγματα αὐτά. Τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς ἐταιρίας καὶ τὸ συμβούλιον συνεδριάζει ἰδίᾳ κατὰ πᾶσαν ἐβδομάδα εἰς ῥητὴν τινα ἡμέραν, καὶ τὰ μέλη καθόλου συνέρχονται πεντάκις τοῦλάχιστον τοῦ ἐνιαυτοῦ, καὶ συσκέπτονται, καὶ συζητοῦν, καὶ συναποφασίζουσι περὶ τῶν ἀξιολογωτέρων ἀντικειμένων· ἡμεῖς, τὰ μέλη τῆς Ἀρχαιολογικῆς ἐταιρίας, ἅπαξ μόνον τοῦ ἔτους, κατὰ μῆνα μᾶιον, μηδὲν πρὸς ἐρχοντες, ἂν ὁ καιρὸς τῆς ἡμέρας, τῆς ὀριζομένης εἰς συνέλευσιν, ἦναι ψυχρὸς ἢ θερμὸς, ἂν πνέῃ ἄνεμος, ἢ ἦναι νηνεμία, συνερχόμεθα, ἀναμίξ, ἄνδρες, γυναῖκες, καὶ παιδία, πρὸς τὸν μόνον σκοπὸν ν' ἀποβῆ ἢ συνέλευσις πομπωδεστέρα, καὶ τί κάμνομεν; λησμονοῦμεν τὸ τέλος, πρὸς τὸ ὁποῖον ἀνέβημεν· περιορίζομεθα εἰς τὸ ν' ἀκούσωμεν μόνον (ἂν δυνηθῶμεν) τοὺς συνήθεις ῥήτορας ὁμιλοῦντας, καὶ κατεσπευσμένως ὕστερον, ὅταν ἀρχίσῃ τῆς πυργοποιίας ἢ σύγχυσις, ψηφηφοροῦμεν τοῦ νέου συμβουλίου τὰ μέλη, ἀλλὰ μηδὲ γινώσκοντες, ποῖα ἀποκαθιστῶσι τὸ παλαιόν. Τοιαύτη ὁμοῦ ψηφηφορία καταντᾷ, μὰ τὴν ἀλήθειαν, παιδαριώδης. Ἀλλὰ, διὰ νὰ μὴ νομισθῶμεν, ὅτι ἐθελοκᾶκως πως ἐπιθυμοῦμεν μόνον νὰ φέξωμεν, ἰδοὺ προβάλλομεν τὴν ἐξῆς γνώμην, τὴν ὁποῖαν παρακαλοῦμεν τὸ συμβούλιον νὰ ἐξετάσῃ, καί, ἂν εὔρη αὐτὴν ὀρθήν, τοῦ λοιποῦ νὰ τὴν ἀκολουθήσῃ.

Ἡ ἐταιρία ὀφείλει πρῶτον νὰ καταργήσῃ τὴν συνήθειαν τοῦ νὰ συγκαλῶνται τὰ μέλη αὐτῆς εἰς τὴν Ἀκρόπολιν πρὸς ψηφηφορίαν τοῦ νέου συμβουλίου· δὲν προτείνομεν τοῦτο, ὡς μισακροπολιταί τινες ὄντες, ἅπαγε· ἐπιθυμοῦμεν μάλιστα νὰ διατηρηθῆται ἢ ἐνταῦθα συγκρότησις πανηγυρικῆς τινος συνελεύσεως, καθ' ἣν νὰ ἐκφωνῶν-

ται οί πρέποντες λόγοι· ἐπιθυμοῦμεν ν' ἀναβαίνωμεν πολλάκις εἰς τὸν γεραρὸν τοῦτον βράχον, διὰ νὰ περιεργαζώμεθα τὰ ἐν αὐτῷ ἀγήρατα τῆς ἀρχαιότητος μνημεῖα, καὶ περιεργαζόμενοι, ἔτι μᾶλλον νὰ τὰ θαυμάζωμεν, καὶ ν' ἀποδίδωμεν χάριτας εἰς τὸν ἄλλως πανδαμάτορα χρόνον, ὅτι πρὸς αἰώνιον εὐκλειαν τῆς ἑλληνικῆς μεγαλοφυΐας ἐσεβάσθη νὰ μᾶς τὰ διασώσῃ· ἀλλὰ δὲν ἐπιθυμοῦμεν νὰ γίνεταί καὶ ἐπ' αὐτοῦ ἡ ψηφηφορία· διότι, διὰ τοὺς ὁποίους ἀνωτέρω ἐσημειώσαμεν λόγους, εἶναι ἀδύνατον νὰ ἐπιτύχωμεν τοῦ σκοποῦ. Ὅθεν ἡμέρα ἄλλη ἅς ταχθῆ, καὶ τόπος ἄλλος καταλληλότερος ἅς ὀρισθῆ, ὅτε καὶ ὅπου μόνον τὰ μέλη συνεδριάζοντα, νὰ ἐκλέγῃσι διὰ ψήφων ἐν γνώσει καὶ ἐν πάσῃ εὐταξίᾳ τῆς νέας περιόδου τὸ συμβούλιον. Ἐπειτα δέ, τὸ συμβούλιον τοῦτο, ὅσας ἢ χρεῖα τὸ καλέσῃ, νὰ συγκαλῆ κατὰ τὸ παράδειγμα τῆς Φιλεκπαιδευτικῆς, καὶ ἄλλων ἐταιρειῶν, τὰ μέλη, νὰ διακοινοῖ εἰς αὐτὰ τὰς ἐργασίας αὐτοῦ, νὰ ζητῆ παρ' αὐτῶν γνώμην καὶ συμβουλὴν, καὶ μετ' αὐτῶν νὰ συναποφασίζει περὶ τῶν πρακτέων· ὥστε τὰ μέλη νὰ μὴ ὁμοιάζωσι τοῦ θεάτρου τὰ κωφὰ πρόσωπα, νὰ μὴ συνεργῶσι τὴν ἐταιρίαν διὰ τῆς συνδρομῆς μόνον τῶν κατ' ἔτος καταβαλλομένων δέκα πέντε δραχμῶν, καὶ διὰ τοῦ ψηφοδελτίου, ἀλλὰ νὰ ἔχωσι τὴν διὰ λόγου ψῆφον καὶ περὶ τῶν πράξεων τοῦ συμβουλίου. Εὐχῆς πρὸς τούτοις ἔργον ἤθελεν εἶσθαι, νὰ καταστήσῃ τὸ συμβούλιον, ὅπως κάλλιστα γινώσκει, κοινοτέραν τὴν ἀνάγνωσιν καὶ τὴν χρῆσιν τῆς ἀρχαιολογικῆς ἐφημερίδος, νὰ ἐκδώσῃ κατάλογον τῶν ὑπ' αὐτοῦ ἀνασκαφεισῶν καὶ ἀνευρεθεισῶν ἀρχαιοτήτων, καὶ ἐν γένει διὰ τῆς δραστηριότητος αὐτοῦ νὰ ἐμπνεύσῃ εἰς τοὺς φιλομούσους τῶν ὁμογενῶν αἴσθημα εὐγενέστερον εἰς τὸ νὰ ἐκτιμῶσι τὸν ἀνεκτίμητον τῶν πετρῶν τούτων θησαυρόν.

Ταῦτα, λαβόντες ἀφορμὴν ἐκ τῆς πρὸ ἡμερῶν συγκροτηθείσης συνελεύσεως, ὑποβάλλομεν εἰς τὴν ἔρευναν τοῦ συμβουλίου, καὶ εὐχόμεθα, ἀφοῦ κατανοήσῃ τὸ μέχρι τοῦδε γινόμενον ἄτοπον, νὰ φροντίσῃ περὶ τῆς ἐπανορθώσεως αὐτοῦ, πρὸς πλειοτέραν ἀξιοπρέπειαν καὶ ταχυτέραν πρόοδον τῆς ἐταιρίας.

Ω

Ὁ ἄγνωστός μας ἀρθρογράφος, καὶ ἐταῖρος ὅπως λέγει, ἔχει δίκαιον σὲ πολλὰ καὶ ζητάει ἴσως πολλά. Ἐπτὰ χρόνια ἀργότερα, στίς 23 Μαΐου / 5 Ἰουνίου 1849 ἔγινε ἡ τελευταία συνέλευση στὸν Παρθενῶνα στὴν ὁποία παραβρέθη καὶ ὁ Ὅθων. Ἐκτοτε οἱ συνελεύσεις γίνονταν στὸ Πανεπιστήμιο καὶ ἀπὸ 30 Ἰανουαρίου 1900 στὸ μέγαρο τῆς Ἐταιρείας. Μία φορὰ ἀκόμη, στίς 23 Ὀκτωβρίου 1938, ἔγινε πανηγυρικὴ συνεδρία στὸν Παρθενῶνα γιὰ νὰ ἐορτασθῆ ἡ ἑκατονταετηρίς. Β.Χ.Π.

ΕΚΛΟΓΙΚΗ ΕΠΙΚΑΙΡΟΤΗΤΑ

Οί άλλεπάλληλες βουλευτικέσ εκλογέσ κάνουν επίκαιρη τή γελοιογραφία τούτη πού δείχνει τόν Έφηβο τών Άντικυθήρων νά ψηφίζει με σφαιρίδιο σέ κάλπη πού κρατεί ό Θεόδωρος Δηλιγιάννης ό όποϊος έλπίζει ότι ό Έφηβος θά ψηφίσει στά λευκά. Η γελοιογραφία εϊναι έργο του ζωγράφου Στέφανου Ξενόπουλου (1852-1952), άδελφου του Γρηγορίου, υπαλλήλου τής Βιβλιοθήκης τής Έταιρείας (1902) και συνεργάτου της (έκαμε αντίγραφα τών στηλών τών Παγασών και άλλων αρχαίων). Ο Στέφανος Ξενόπουλος δημοσίευσε (Άστν, Κυριακή 1 Άπριλίου 1901) όλόκληρη σειρά γελοιογραφιών με θέμα *Τί κρατεί ό Έφηβος τών Άντικυθήρων κατά τούς αρχαιολόγους και τούς αρχαιομαθεϊς τής Άθήνας* (Φωστηριάδης = Σωτηριάδης, Φούντας = Τσουντας, Άστεριώτης = Μιστριώτης, Παμφύλιος = Φίλιος, Παραπάνος = Καραπάνος, Βαρόνος = Σβορώνος, Καπαβίας = Καβαδίας, Πανσοφούλης = Σοφούλης, Λεωκάρδος = Λεονάρδος). Η εύρεση του ναυαγίου τών Άντικυθήρων είχε προκαλέσει μεγάλο δημοσιογραφικό και έπιστημονικό ενδιαφέρον στην Άθήνα, ανάλογο με τή σπουδαιότητα του εύρήματος.

B.X.Π.

